

عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ مَسْعُودٍ: قَالَ رَسُولُ
اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: يَسْرُوا وَلَا
تَعَسْرُوا بَشْرُوا وَلَا تُنْقَرُوا

Абдуллоҳ Ибн Масъуддан (розийаллоҳу анҳу) ривоят қилинади: «Расулуллоҳ (соллаллоҳу алайҳи ва саллам): “Осонлаштирингиз, қийинлаштирмангиз! Хушxabар айтингиз, қизиқтирингиз, нафратлантирмангиз (бездирмангиз!)” деб марҳамат қилганлар».

Имом Бухорий ривояти

МУСУЛМОН БЎЛИШ ОСОН

Буюк имомимиз Абу Ҳанифа (раҳматуллоҳи алайҳ) фарзандлари Ҳаммода дунё ва дин саодатига эришиш йўллари кўрсатиб васият қиларканлар, жумладан, “Беш юз минг ҳадисдан ажратганим беш ҳадисга амал қил”, деганлар.

Бу беш ҳадисдан бирининг мазмуни шундай: “Мусулмон тили ва қўлидан мусулмонлар озор кўрмайдиган кишидир”.

Бу ҳадис орқали Пайғамбаримиз (соллаллоҳу алайҳи

ва саллам) инсонларга мусулмонликнинг нақадар енгил, айна пайтда, ҳар ким рия қилиши лозим бўлган икки шартини баён этганлар.

Бу шартлар енгил, чунки улар куч ва молиявий чиқим талаб қилмайди. Аксинча, улар куч ва бойликни йўқолишдан, беҳуда сарф бўлишдан сақлайди.

Унга рия этсангиз, тил гуноҳлардан сақланади, оғиздан кўпик

сочиб, асабингизни бузиб, юрагингизни хуноб этмайсиз, кучингизни тежайсиз. Қўлингиз ҳам биродарингиз ёқасини тутмайди. Тавон тўлаб, молингизни йўқотмайсиз.

Бу шартни бажариш учун ўзингизни, нафсингизни идора қилишингиз, мусулмонлигингизни унутмаслигингиз лозим бўлади, холос.

Мусулмонлик нақадар енгил ва инсон шарафини асровчи қалқон эканига энди шубҳа қилмасангиз керак?!

Муҳаммад ШАРИФ
ЖУМАН

МУНДАРИЖА

<i>Амри маъруф</i> Муҳаммад Шариф ЖУМАН Муслмон бўлиш осон	1
<i>Ҳаж таассуротлари</i> Димоғимга жаннат бўйи келгандай бўлди	4
<i>Дўстлик</i> Фозил ЗОҲИД “Ҳидоят” мухлислари ҳузурда	9
<i>Аёллар саҳифаси</i> Рауф ПАҲЛАВОН Тарихда аёлга муносабат	12
<i>Ҳидоят топганлар</i> Ҳақиқат энг шарафли мулк	14
<i>Олисларга саёҳат</i> Бирлашган Араб Амирликлари	16
<i>Амри маъруф</i> Ориф ҳожи ЙЎЛДОШ Дунё ҳаётининг зийнати	18
<i>Мовароуннаҳр уламолари</i> Аъламхон НАБИРАЕВ Мусохонхожа Даҳбедий	19
<i>Шеърят</i> Сайид Неъматуллоҳ ИБРОҲИМ Қалбингда сенинг нур кўрадиран	23
<i>Тарбия</i> Дилором МУРОДОВА Фарзандга энг яқин инсонлар	24
<i>Футухот қомусидан</i> Аҳмад МУҲАММАД Куртубада янграган азон	25
<i>Ақида</i> Суннатуллоҳ АБДУЛБОСИТ Яхшилик ҳам, ёмонлик ҳам Аллоҳдан	26
<i>Сиҳат-саломатлик йили</i> Баҳодир НУРМУҲАММАД Тўйдан чиққан одам	27
<i>Ҳикматлар</i>	27
<i>Мўъжиза, ҳикмат</i> Тили оят билан чиққан чақалоқ	30
<i>Сиҳат-саломатлик йили</i> Сафар МУҲАММАД Андиз	31
<i>Ҳаж таассуротлари</i> Димоғимга жаннат бўйи келгандай бўлди	32

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِیْمِ

Журналимиз саҳифаларида оят ва ҳадислар берилаётгани учун уни ножоиз жойларга ташламаслигингизни сўраймиз

Тафсир

Ваҳба МУСТАФО АЗ-ЗУҲАЙЛИЙ

5

ҚАЛБ АЛЛОҲНИ ЁД ЭТСА

Қалб қачон Аллоҳни ёд этса, шайтон хор ва мағлуб бўлади. Агар қалб Аллоҳ зикрини унутса, шайтон кучаяди ва ғолиб бўлади.

Ҳадис илми

Уста ОЛИМ

6

ИМОМ АБУ ҲАНИФАНИНГ
«МУСНАД»И

“Шомда Имоми Аъзамнинг мақомларини билмаган жоҳилларнинг у зотга нисбатан “оз ҳадис билади” деган сўзларини эшитдим. Бу гап менинг диний ҳамиятимни кўзгади. Имоми Аъзам ривоят қилган ҳадисларни уламолар ўн беш муснадга жамлашган. Мен улардан исноди такрорланмаган ҳадисларни териб, фикҳ бобларига ажратиб, бир муснад қилдим”.

Ҳадис илми

Имоми Аъзам АБУ ҲАНИФА

7

МУСНАД

Абу Ҳанифа (раҳматуллоҳи алайҳ) Исмоил ибн Абу Холиддан, у Баён ибн Бишрдан, у Қайс ибн Абу Ҳозимдан ривоят қилади. Абу Ҳозим деди: «Жарир ибн Абдуллоҳ бундай деганини эшитдим: «Расулуллоҳ марҳамат қилдилар: “Тўлим ойли кечада ойни кўргангиз каби Раббингизни кўражасиз. Уни ҳеч бир нарсага ўхшатмай кўрасиз. Тонгги ва оқшомги намозларни ўтказиб юборманг». Ҳаммодейди: «Улар бомдод ва шом намозларидир”.

Хабарлар

10

ИСЛОМ ВА ОЛАМ

Хайратга тушмай илож йўқ!

Баҳайбат бўлма илон тўқ-қиз ёшли эгизакларни сувдан кутқариб олди. Тайланд кумлоғида хизматга жалб қилинган хонаки фил ҳам учта ёш сайёҳнинг халоскори бўлди. Болалар даҳшатли офатдан бир неча сония аввал фил устида суратга тушаётган эдилар.

Ҳидоят топганлар
Анселмо ТУРМЕДА
(Абдуллоҳ Таржимон)

14

ҚАНДАЙ ҚИЛИБ МУСУЛМОН БЎЛДИМ

Йўл тайёргарлигини кўриб, устоз билан видалашдим. У менга хайрли дуо қилиб, йўл харажатларим учун эликта олтин совға қилди. Мен у ердан денгиз йўли орқали ўзимнинг мамлакатим Майоркага келдим. Олти ой яшагач, Сижилияга ўтдим. Муслмон мамлакатларига кетадиган кемани кутиб, беш ой у ерда қолдим.

Наҳйи мункар

28

*Инсонлар енгил санайдиган,
аслида сақланишлари вожиб бўлган*

ҲАРОМ НАРСАЛАР

Аллоҳдан бошқа учун ва Аллоҳдан бошқанинг номи билан сўйилган жонлиқ гўшти-ни ейиш ҳаромдир. Бизнинг асримизда мазорларга, хўжайинларга атаб жонлиқ сўйиш ҳам шулар жумласидандир. Аллоҳнинг ўзи тўғри йўлга йўлласин!

«HIDOYAT»

Ойлик диний-ижтимоий,
илмий-адабий нашр

Муассис

Ўзбекистон муслмонлари идораси

Бош муҳаррир

Нуруллоҳ МУҲАММАД РАУФХОН

Таҳрир ҳайъати

Абдурашид қори БАҲРОМ
Абдулазиз МАНСУР
Абдураззоқ ЮНУС
Анвар ТУРСУН
Дурбек ОБИДЖОН
Муҳаммад Шариф ЖУМАН
Юсуфжон ИСҲОҚ
Эркин МАЛИК
Абдул Жалил ХЎЖАМ
(Бош муҳаррир ўринбосари)
Аҳмад ТУРСУН
Муҳаммад Собит САЛОҲИДДИН
Исомиддин ОЛИМ ШАЙХ

Муқовани

Абдулбоқи ИМОМХОН ўғли тайёрлади
Бадний муҳаррир
Хайруллоҳ ҚУДРАТУЛЛОҲ ўғли
Тартибловчи
Қудратуллоҳ ЖУМА ўғли
Матнни
Райҳона ХОЛБЕК қизи
терди.

Манзилимиз: 700069, Тошкент шаҳри,
Шайхонтоҳур тумани Навоий кўчаси 46-уй;
Тел: 49-18-26, 42-08-07.
Ўзбекистон матбуот ва ахборот агентлигида
рўйхатга олинган.
Гувоҳнома рақами 170

Босишга 2005 йил 15 февралда рухсат берилди.
Босмаҳонага 2005 йил 22 февралда топширилди.
Қоғоз бичими 84x108^{1/16}. Адади 12000 нусха.
45-сон буюртма. «KONI NUR» МЧЖда босилди.
Манзили: Тошкент, Муқимий к., 178-уй.
Интернет почтамаиз: hidoyat@ars-inform.uz

Баҳоси келишилган нарҳда.
Макет асл нусхаси Pentium-IV
компутерида саҳифаланди.

*Қўлзмалар қайтарилмайди, тақриз қилинмайди.
Мақолалар хат орқали юборилганида исми шарифлар
тўлиқ ёзилиши, манзил аниқ кўрсатилиши шарт.*

Моддий, жисмоний ва руҳий ибодат сифатида ҳажнинг жуда назик жиҳатлари, ҳикматлари ва, айни чоқда, машаққатлари бор. Шу боис ҳар бир мусулмон ҳажни мукамал адо этишга интилади. Ҳажни қабул кишилар гуноҳлардан тозаланиб, ички дунёлари яйраб, фикрлари кенгайди, асл ҳақиқатларни тереан англаб етадилар. Ҳаждан кейин феъл-атворлари, ҳолларида эзгулик устувор бўлади, яхшилардан ибратланиб, ўзлари ҳам ибрат бўлиб яшашига ҳаракат қиладилар. Алҳамдулillah, бу йил ҳам минглаб юртдошларимиз ҳаж ибодатини эсон-омон адо этиб қайтишди. Ҳажиларимизнинг файз ва ҳикматга тўла суҳбатларига тўймай-сиз. Куйида улардан айримларининг таассуротлари билан танишасиз.

Таҳририят

ДИМОҒИМГА ЖАННАТ БҮЙИ КЕЛГАНДАЙ БҮЛДИ

Анвар домла ҚҶЧҚОР ўғли,
Тошкент шаҳар бош имом-хатиби:

— Бисмиллаҳир роҳманир роҳим. Аллоҳга беҳисоб ҳамду санолар бўлсин, бу йил бутун дунё мусулмонлари қаторида биз — ўзбекистонликлар ҳам ҳаж ибодатини ҳеч бир талофатсиз, қийинчиликсиз адо этишга муваффақ бўлдик. Учоғимиз тўғри Мадина мунаввара қўналғасига қўнишининг ўзи бу йилги катта янгилик. Меҳмонхона қўналғадан ўн чақирим узоқда экан. Соғлом, тетик қувват ва яхши кайфият ила Жаноби Расулulloҳнинг (соллаллоҳу алайҳи ва саллам) масжидарини, равзаи муборақларини зиёрат қилдик. Пайғамбаримизга (соллаллоҳу алайҳи ва саллам) салом бериш шарафига етишдик. Мадина беҳад нузли, баракотли шаҳар. Бунинг ҳаммаси Расулulloҳнинг файзларидандир. Расулulloҳ (соллаллоҳу алайҳи ва саллам), пайғамбарларнинг жасадлари чиримайди, деб башорат қилганлар. Масжиди Набавийга киришдаёқ буни аниқ ҳис қиласиз. Пайғамбаримизнинг (алайҳиссалом) ҳидлари, файзлари қалбингизни тўла чулғаб олади. Ва беихтиёр кўзлардан ёш қалқийди. Ёнимиздагилар қайси миллатдан бўлишидан қатъи назар, барчасининг кўзида Пай-

ғамбаримизга (соллаллоҳу алайҳи ва саллам) муҳаббатдан ёш қалқир эди.

Расулulloҳнинг (соллаллоҳу алайҳи ва саллам) масжидларида намоз ўқиш улуг саодат. Пайғамбаримиз (соллаллоҳу алайҳи ва саллам) марҳамат қилганлар: “Ким масжидимда намоз ўқиб, менга салом берса, мени тирик кўрган билан баробар бўлади”.

Мадинаи мунавварада ибодатларни кўп ва хўб қилишга уриндик. Таматту ҳажини ният қилиб, ихромда Маккаи мукаррамага йўл олдик.

* * *

Маккаи муаззамага етиб боришимиз билан ҳаммамиз умра ибодатини адо этиб олдик. Биз келганда ҳали бу ер унчалик гавжум эмасди. Бемалол ибодатни ўтадик, бемалол саъй ва тавоф қилдик.

Инсоннинг қалбида бир муҳаббат пайдо бўлади ва Аллоҳ таолонинг файзи, баракоти бу икки шаҳарга тушиб турганини басират кўзи ила кўрасиз. Иброҳимнинг (алайҳиссалом): “**Бу шаҳар аҳлини Ўзинг ризқлантир**”, деган дуолари қабул ва ижобат бўлганига шожид бўласиз.

* * *

Маккаи мукаррама баракотидан мусулмонларнинг кайфияти ниҳоятда кўтарилади. Қалбингиз юмшайди, Аллоҳ таолога ибодат, сажда, дуо қилгингиз келаверади. Атрофингиздаги мусулмонларни яхши кўраверасиз. Улардан айримлари билан суҳбатлашиш им-

кониятига ҳам эга бўлдик. Мусулмонларнинг бир-бирига меҳри, самимиятини кўриб кўнгилда бир қувват жўш уради. Масалан, мени индонезиялик биродарларнинг одоби, бир одаги ниҳоятда мутаассир этди. Пайғамбаримизнинг (соллаллоҳу алайҳи ва саллам): “Куйган киши охирида ичади”, ҳадисларига мувофиқ, улар зам-зам сувини ичишга юз киши тўдаланиб келса ҳам, ҳеч оғринмасдан ҳаммага қуйиб бериб, охирида ўзлари ичар эдилар. Бу гўзал муносабат.

Бу улуг лаҳзаларда қушларгина сайраб туради ва имомнинг қироати эшитилади, холос. Ер юзининг ҳеч ерида бунақа манзара топишмайди.

Мени тўлқинлантирган яна бир нарса — ҳажда кўплаб ўрис ҳожиларини учратдим. Гуруҳгуруҳ бўлиб, юзларидан нур ёғилиб, лаббайка ва саловотларни севиб айтиб юришибди.

* * *

Масжидул Ҳаром теграида салобатли меҳмонхоналар қурилган. Лекин Иброҳим (алайҳиссалом) қурган Қабатуллоҳ файзи тамоман бошқача. Унинг тегра-сини осмондан ёғилган нур ўраб туради. Бу олий бинога кўзи тушган ҳар қандай кишининг қалби тош бўлса ҳам, эриб кетади. Шунда ҳажнинг мусулмонга беқиёс фойдалари аён бўлади. Чунки шу онларда қалбимизда барча кир ва ярамасликлар йўқолади, тор-мор бўлади.

(Давоми 32-бетда)

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِیْمِ
 قُلْ اَعُوذُ بِرَبِّ النَّاسِ ﴿١﴾ مَلِكِ النَّاسِ ﴿٢﴾ اِلٰهِ النَّاسِ ﴿٣﴾
 مِنْ شَرِّ الْوَسْوَاسِ الْخَنَّاسِ ﴿٤﴾ الَّذِي يُوَسْوِسُ فِي صُدُوْرِ
 النَّاسِ ﴿٥﴾ مِنَ الْغَيْبِ وَالنَّاسِ ﴿٦﴾

(Эй Муҳаммад алайҳиссалом), айтинг: “Мен барча инсонларнинг Парвардигоридан, барча инсонларнинг Подшоҳидан, барча инсонларнинг Илоҳидан (менга) ўзи жин ва инсонлардан бўлган, инсонларнинг дилларига васваса соладиган, (Аллоҳнинг номи зикр қилинганида) яшириниб оладиган васвасачи (шайтон)нинг ёмонлигидан паноҳ беришини сўраб илтижо қилурман” (Нас).

Доктор Ваҳба МУСТАФО АЗ-ЗУҲАЙЛИЙ,
 Дамашқ университети фикҳ ва мазҳаблар бўлими бошлиғи

ҚАЛБ АЛЛОҲНИ ЁД ЭТСА

Нас (Инсонлар) Куръони каримдаги охирги сурадир. Куръони каримнинг биринчи сураси Фотиҳадир. Бу ҳар икки сурада ҳам фақат Аллоҳ таолодан мадад сўраш лозимлиги баён этилган.

Расулulloҳ (соллаллоҳу алайҳи ва саллам) Нас, Фалақ, Ихлос сураларини ўқиб, яҳудийлар сеҳридан асрашини Аллоҳдан сўраганлар. Имом Термизий Уқба ибн Омирдан ривоят қилади: Расулulloҳ (соллаллоҳу алайҳи ва саллам): “Аллоҳ таоло менга мисли кўрилмаган оятларни нозил қилди”, дедилар ва Фалақ ва Нас сураларини ўқидилар.

Ибн Аббос (розийаллоҳу анҳу) Нас сурасининг тўртинчи ояти тафсирида бундай деганлар: “Шайтон одам боласи қалбига ёпишиб олгандир. Агар инсон Аллоҳни унутиб зикридан ғофил бўлса, уни васваса қилади. Аллоҳни зикр этса, шайтон ўзини четга олади”.

Имом Бухорий ва Муслим Анасдан (розийаллоҳу анҳу) ривоят қиладилар: “Пайғамбаримиз зътикоф ўтирганларида София бинти Хуйай (розийаллоҳу анҳу) онамиз зиёратларига келдилар. Пайғамбаримиз, тун бўлганидан, София онамизни уйларига кузатиш учун чиққанларида икки ансорий йўлиқди. Улар Расулulloҳни кўргач, тезроқ юрдилар. Шунда Расулulloҳ: “Шошманг, бу София бинти Хуйай” дедилар. Улар: “Субҳаналлоҳ, ё Расулulloҳ” (Аллоҳ таоло бизга ёмон ўй солишдан покдир), дейишди. “Шайтон одам боласининг қон йўлларида юради. Мен уни қалбингизга бирор ёмонлик солишидан кўрқдим”, дедилар Расулulloҳ.

Имом Аҳмад Абу Тамимадан, у Пайғамбаримиз билан уловларига мингашган (киши)дан

ривоят қилади: У айтди: “Расулulloҳнинг эшаклари мункиди. Мен “бадбахт шайтон” дедим. “Бадбахт шайтон, дема, — дедилар Расулulloҳ. — Агар бадбахт шайтон десанг, у кибрланиб: “Кучим билан қулатдим”, дейди. “Бисмиллаҳ” десанг, хорланиб, пашшадай бўлиб қолади”.

Қалб қачон Аллоҳни ёд этса, шайтон хор ва мағлуб бўлишига бу ҳадис далолат қилади. Агар қалб Аллоҳ зикрини унутса, шайтон кучаяди ва ғолиб бўлади.

Бу сурадан ўрганганларимиз

Аллоҳ таоло бу сурада бизларга инс ва жин шайтонлар ёмонлигидан сақланиш йўлларини билдирган. Шайтон ёмонлигидан сақланишни сўраган кишини Аллоҳ ўзининг рубубийят, маликийят ва улуҳийят сифатлари билан дунё ва охирада ҳимоя қилишини баён этган. Аллоҳ таоло барча махлуқларнинг Раббидир. Аммо бу сурада фақат “Роббин-нас” дейилган. Бунинг боиси иккитадир:

Биринчиси, инсонлар ўзларини улуғ санашади. Улар қанча улуғ бўлса-да, уларнинг Рабби — хожаси борлигини эслатиб қўйишдир.

Иккинчиси, инсонларнинг ёмонлигидан асрашни сўрашни буюриб, инсонни инсонлар ёмонлигидан Унинг Ўзи асрашини билдиришдир.

Маликийят ва улуҳийят сифатларини эслатиш билан эса, инсонларнинг подшоҳлари бўлса-да, уларнинг ҳақиқий подшоҳи, илоҳи ва маъбудиди фақат Ўзи эканини билдириб, инсонлар фақат Унинг Ўзига сиғиниб, фақат Унинг Ўзидан паноҳ сўрашлари лозимлигини баён этмоқда.

Инсонни васваса қилувчи ё жин шайтони, ё инс шайтони бўлиши бу сурада айтилган. Ҳасан айтади: “Васваса қилувчи икки шайтондир. Жин шайтони инсонлар қалбига васваса қилади. Инс шайтон очикчасига келади”. Қатода айтади: “Жинлардан ҳам, инсонлардан ҳам шайтонлар бор. Аллоҳдан инс ва жин шайтонлари ёмонлигидан сақлашини сўранг”.

Фалақ сурасида Аллоҳ таолонинг бир сифатини (“Роббил-фалақ” — “Тонг хожаси”) ёд этиб, уч офатдан: “тим кеча”, “жодугар аёллар” ва “ҳасадчи” ёмонлигидан асрашини сўраш буюрилган. Бу сурада эса Аллоҳ таолонинг уч сифати: рубубийят, маликийят ва улуҳийят сифатларини ёд этиб, фитнага боис бўладиган васвасадан асрашини сўраш буюрилган. Бунинг сабаби нафс ва бадан ҳимоясидан кўра, дин ҳимояси муҳимлигидир. Динга етган озгина зиён дунёга етган кўп зиёнлардан оғирроқдир.

Анвар АҲМАД
 таржумаси

ИМОМ АБУ ҲАНИФАНИНГ

Мазҳаббошимиз Абу Ҳанифа (раҳматуллоҳи алайҳ) юксак фазлу камол соҳиби бўлганлар. Аҳли сунна вал жамоанинг бошқа мазҳаббошилари ҳам Имоми Аъзамни ўзларига устоз деб билганлари бежиз эмас, албатта. Буюк имомнинг ҳаёт йўли, сермахсул фаолияти, ёзган асарлари ҳамма замон ва ҳамма маконларда кенг тадқиқ этилиб, кўплаб китоблар, рисолалар яратилган.

Шундай олимлардан бири Муҳаммад Муҳаммад Абу Заҳв бир китобида ёзишича: “Афсуски, баъзилар Имом Абу Ҳанифани “оз ҳадис билган” деб ҳисоблашади. Ҳолбуки, бутун мусулмонлар Имом Абу Ҳанифанинг

мухтаҳидлигини эътироф этган. Мужтаҳидликнинг шартларидан бири эса Қуръони каримни ва Пайғамбаримиз ҳадисларини, уларнинг маъноларини тўла ва чуқур билишдир”.

Муҳаммад Маҳмуд Хоразмий “Ал-ҳадис вал-муҳаддисун” китоби муқаддимасида бундай ёзади: “Шомда Имоми Аъзамнинг мақомларини билмаган жоҳилларнинг у зотга нисбатан “оз ҳадис билади” деган сўзларини эшитдим. Бу гап менинг диний ҳамиятимни кўзғади. Имоми Аъзам ривоят қилган ҳадисларни уламолар ўн беш муснадга жамлашган. Мен улардан исноди такрорланмаган ҳадисларни териб, фикҳ бобларига ажратиб, бир муснад қилдим”.¹

Абу Ҳанифа “раъйни ҳадисдан устун кўяди” деган фикр ҳам асоссиздир. Абу Ҳанифа масала чиқаришда ўзлари тутган йўлни бундай баён этганлар: “Мен масалани, тополсам, Қуръони каримдан оламан. Агар унда тополмасам, Расулulloҳнинг (соллаллоҳу алайҳи ва саллам) суннатларидан ва саҳиҳ ҳадислардан оламан. Агар Қуръони карим ва Расулulloҳ (соллаллоҳу алайҳи ва саллам) суннатларида тополмасам, истаганим бир саҳобийдан оламан, уларнинг сўзлари турганида бошқанинг сўзини олмайман. Агар иш Иброҳим, Шаъбий, Ҳасан, ибн Сирин, Саъид ибн Мусаййаб каби ижтиҳод қилувчиларга тақалса,

Имоми Аъзам АБУ ҲАНИФА

МУСНАД

Учинчи ҳадис

Абу Ҳанифа (раҳматуллоҳи алайҳ) Атодан ривоят қиладилар. Ҳазрати Пайғамбарнинг (соллаллоҳу алайҳи ва саллам) асҳобидан баъзи кимсалар Атога бу ҳадисни айтиб беришиди:

«Абдуллоҳ ибн Равоҳанинг қўйларини боқувчи бир аёл чўпони бор эди. Абдуллоҳ чўпонга сурув ичидаги бир қўйга алоҳида қарашини тайинлади. Бу борада чўпон билан шартнома тузди. Ниҳоят қўй дуркун ҳолга келди. Чўпон бошқа қўйлар билан овора бўлар экан, бир бўри келиб қўйни тишлаб олиб қочди ва ўлдирди. Чўпон воқеани Абдуллоҳга тушунтирганида у чўпонга тарсаки туширди. Кейин қилган ишига пушаймон бўлиб, бу хатти-ҳаракатини Расулulloҳга айтди. Пайғамбаримиз унинг чўпонга қилган бу ишини жуда хунук муносабат деб баҳоладилар ва:

— Имонли бир аёлнинг юзига урдинг-а! — дедилар.

Равоҳа:

— У Аллоҳни танимайдиган бир хотин, — деди.

Пайғамбаримиз аёлга одам юбориб, уни келтирдилар.

— Аллоҳ қаерда? — дея сўрадилар ундан.

— Осмонда, — деб жавоб берди.

— Мен кимман?

— Сиз Аллоҳнинг расулисиз — деб жавоб берди аёл.

Пайғамбаримиз:

— У мўминдир. Уни озод этгин, — дея марҳамат қилдилар».

Ихоз: Жориянинг осмонни кўрсатиши унинг билим ва маърифати даражасидадир. Бунда икки мақсад бўлган: 1. У аёл осмоннинг буюклигини билади. 2. Аёл бу билан буюкликни назарда тутган. Бироқ бу борада ҳақиқий ва саҳиҳ ақида қуйидагичадир:

Аллоҳ таоло замон, макон ва томондан муназаҳдир. Баъзи фирқалар ушбу ҳадисни далил қилиб, йўлдан оздилар. Аллоҳ таолони бирор томонда деб эътиқод этиши куфрдир. Жория аёлнинг Аллоҳ таолони танишига қуйидаги саҳиҳ ҳадис далил бўлади.

«МУСНАД» И

ўзим ҳам улар каби ижтиҳод қиламан».²

Абу Ҳанифа даврларида зиндиқ ва мубтадиълар томонидан ҳадис тўқиш кўпайган эди. Шунинг учун мазҳаббошимиз оҳод ҳадисларни қабул қилиш борасида қаттиқ шартлар кўйганлар. Бу ҳол Абу Ҳанифанинг динимиз муҳофазасида ҳарис бўлганларидандир.

Барча мужтаҳидлар ўзларининг шартларига тўғри келмаган, насх бўлган, саҳиҳ далилга зид ҳадисларни қабул қилишмаган. Имом Молик етмиш масалани бу борада ҳадислар шартларига тўғри келмагани учун ўз раъйлари билан чиқарганлар.³

Имом Бухорий ва Имом Мус-

лим «Саҳиҳ»ларида Абу Ҳанифадан ҳадис келтиришмагани у зотнинг ҳадис борасида заифлигини билдирмайди. Зеро, биринчидан, Имом Бухорий ва Имом Муслим китобларида барча саҳиҳ ҳадисларни ва мўътабар имомларни қамраб олишмаган. Иккинчидан, кишининг фазилати китобларда зикр этилиши билан белгиланмайди. Чунки жуда кўп саҳобийлар ва Имом Шофеъий (раҳматуллоҳи алайҳ) каби мужтаҳидларнинг номлари ҳам у икки китобда қайд этилмаган.

Алҳамдулиллаҳ, кейинги йилларда Имоми Аъзам ҳаёти ва фаолиятига бағишланган бир қанча китоблар нашрдан чиқди.⁴

Ушбу сондан эътиборан,

“Ҳидоят” саҳифаларида мазҳаббошимиз Имоми Аъзам “Муснад”ларидан танланган ҳадислар билан танишиб борасиз.

Уста ОЛИМ

¹ “Ал-ҳадис вал-муҳаддисун”, Байрут, 1984.

² Хазарий. “Тарих-ут-ташрих”.

³ Ибн Абдулбар. “Жамъу баёнил-илм”.

⁴ Алоуддин Мансур. “Имоми Аъзам — буюк имомимиз”, Фафур Гулом номидаги адабиёт ва санъат нашриёти, 1999; Имом Аъзам. «Ал-фиқҳ ул-акбар», «Адолат» нашриёти, 2001; Имом Аъзам. “Асарлар”, “Мовароуннахр” нашриёти, 2003; “Буюк Имом Абу Ҳанифа”. Мусанниф Йўлдош Эшбек. “Истиқлол” нашриёти, 2004.

Шарид ибн Сувайд Сақофийдан ривоят қилинади:

— Ё Расулulloҳ! Онам бир мўмина кул озод қилишимни васият қилди. Менда бир занжи жория бор. Ушани озод қилайинми? — дедим. Ҳазрати Пайғамбаримиз (соллаллоҳу алайҳи ва саллам:

— Уни чақир, — дедилар.

Мен жорияни чақириб келдим. Расулulloҳ (соллаллоҳу алайҳи ва саллам) ундан сўрадилар:

— Раббинг ким?

— Аллоҳ, — деб жавоб қилди жория. Расулulloҳ (соллаллоҳу алайҳи ва саллам) сўрадилар:

— Мен кимман?

— Сиз Аллоҳнинг Расулусиз.

— Уни озод қил, чунки у мўминадир, — дея марҳамат қилдилар”.

Бу ҳадиси шарифни Абу Довуд ва Насайи ривоят этишган.¹

Ато ибн Абу Рабоҳдан ривоят этилган саҳиҳ ҳадисни эса Ибни Хусрав «Муснад»ида келтирган.

Муслим, Абу Довуд, Насайи эса ҳадисни Муовия ибн Ҳакам Сулабийдан ривоят қилишган.²

Тўртинчи ҳадис

Абу Ҳанифа (раҳматуллоҳи алайҳ) Алқамадан, у ибн Бурайдадан, у эса отасидан ривоят қилади. Ибн Бурайданинг отаси нақл этади:

“Биз бир куни Пайғамбаримизнинг ёнларида ўтирар эдик. У зот асҳобларига: «Яҳудий қўшнимиз бемор экан, юринглар, уни зиёрат қилайлик», дедилар. Яҳудийнинг уйига кирдилар. У ўлим тўшагида ётар эди.

Расулulloҳ: “Аллоҳнинг бирлигига, мен Аллоҳнинг расули эканимга гувоҳлик берасанми?” дедилар. Яҳудий отасига қайрилиб қаради, отаси жим эди. Расулulloҳ (соллаллоҳу алайҳи ва саллам): «Гувоҳлик бераман, Аллоҳ ягонадир. Ундан ўзга илоҳ йўқдир, мен эса Унинг расулиман», дегач, бемор яҳудий яна отасига қараб қўйди. Бу сафар отаси: «Гувоҳлик бер», деди. Иттифоқо йигит: «Гувоҳлик бераман, Аллоҳдан бошқа илоҳ йўқ, Муҳаммад эса Унинг расулидир», деди. Пайғамбаримиз бундай марҳамат қилдилар: «Оловдан кутқарган Аллоҳга ҳамд бўлсин».

Яна бир ривоятга кўра, Пайғамбаримиз (соллаллоҳу алайҳи ва саллам) саҳобаларга: «Туринглар, хаста яҳудий қўшнимизни кўришга борамиз», деганлар. Пайғамбаримиз келганларида, яҳудий ўлим тўшагида ётарди. «Аллоҳ таолонинг яккаю ягоналигига гувоҳлик берасанми?» деб сўрадилар. У одам отасига қаради. Ул зот (соллаллоҳу алайҳи ва саллам) бу сўзларини уч марта такрорладилар. «Гувоҳлик бераман, Сиз Аллоҳнинг расулусиз», деди ниҳоят яҳудий».

Бешинчи ҳадис

Абу Ҳанифа (раҳматуллоҳи алайҳ) Абдурахмон Ҳурмуз ал-Аърождан, у Абу Ҳурайрадан (розийаллоҳу анху) ривоят қилади:

«Расулуллоҳ (соллаллоҳу алайҳи ва саллам): «Ҳар туғилган фарзанд Ислом фитратида дунёга келади, (кейин) ота-онаси уни яҳудий ёҳуд насроний қилади», дедилар. Пайғамбаримиздан сўрашди: «Эй Аллоҳнинг расули, болалигида ўлганлар нима бўлади?» Ул зот: «Улар яшаганларида нималар қилишларини Аллоҳ жуда яхши билади», деб жавоб бердилар».

Изоҳ: Олимлар айтади: «Балоғатга етмай ўлганлар кофирларнинг болалари бўлишса ҳам, шаръий тақлиф билан мукаллаф бўлмаганлари сабабли азобдан қутуладилар». Абдурахмоннинг ҳадисини Бухорий, Абу Довуд ва Термизий ривоят қилган. Байҳақий Анаسدан (розийаллоҳу анҳу) ривоят қилган.

Ўнинчи ҳадис

Абу Ҳанифа (раҳматуллоҳи алайҳ) Ҳорисдан, у Абу Муслим Ҳавлонийдан ривоят қилади. Абу Муслим Ҳавлоний айтди:

«Муоз Хумузга келганида бир ёш йигит унинг олдига бориб: «Силаи раҳм, яхшилик қилувчи, тўғрисўз, омонатдор, ёмон ишлардан узоқ юрувчи, кучи етганича хайрли ишлар қилувчи, бироқ Аллоҳ ва Расули ҳақида шубҳаси бор бир йигит ҳақида нима дейсиз?» деб сўради. Муоз айтди: «Унинг барча амаллари бекор кетибди». «Энди гуноҳ-маъсиатлар, зино қилган, молларни ноҳақ олган, бироқ Аллоҳдан бошқа илоҳ йўқлигига, Муҳаммад (соллаллоҳу алайҳи ва саллам) Унинг қули ва расули эканига ихлос билан ишонган киши ҳақида нима дейсиз?» «У ҳақда умид ва кўрқув орасидаман», деди Муоз. Йигит: «Қасамки, имондаги шубҳа сабабли амаллар бекор кетган бўлса-да, шубҳа аралашмаган имонга гуноҳлар зарар бермайди», деди ва кетди. Бу гапни эшитган Муоз: «Суннатни бу кишидан ҳам яхшироқ биладиган одам бўлмаса керак», деди».

Ўн иккинчи ҳадис

Абу Ҳанифа (раҳматуллоҳи алайҳ) Масъуддан, у Язиддан ривоят қилади. Язид:

«Мен хорижийлар каби эътиқод қилар эдим. Расулуллоҳнинг (соллаллоҳу алайҳи ва саллам) бир саҳобасидан сўрадим. У менга Пайғамбаримиз фикрларини тушунтириб берди. Менинг фикримга тескари фикрни айтди. Мен унга: «Аллоҳ таоло мени сен туфайли қутқарди», дедим».

Ўн тўртинчи ҳадис

Абу Ҳанифа (раҳматуллоҳи алайҳ) Абу Жубайрдан, у эса Суроқа ибн Моликдан ривоят қилади. Суроқа ибн Молик бундай деди:

«Ё Расулуллоҳ, бизга динимиздан гапириб беринг. Гўё қилган ишларимиз учун туғилганга ўхшаймиз. Тақдирнинг жараён этган нарсаларини қиляпмизми? Қаламлар кўтарилдими? Келажакда бир нарсалар қилишга ҳаракат қилайликми?» деди. «Ҳа, қалам кўтарилди», дедилар Ал-

лоҳнинг Расули. Биз: «У ҳолда нега амал қиламиз?» деб сўраган эдик, Расулуллоҳ: «Амал қилинг, зеро, ҳар бир инсон яратилган амални бажаришга муяссар қилинди. «Ким Аллоҳ учун берса, Аллоҳдан кўрқса (ҳаё қилса), шаҳодат калимасини тасдиқласа, биз бу бандани жаннат аҳлининг амалини бажаришга муваффақ қиламиз. Ким хасис бўлса, Аллоҳдан кўрқмаса, калимаи шаҳодатни ёлғонга чиқарса, биз ҳам унга жаннат аҳлининг амалини қийинлаштирамиз».

Изоҳ: Ҳазрати Алидан (розийаллоҳу анҳу) ривоят этилган ҳадис муттафақун алайҳидир.³

Ўн саккизинчи ҳадис

Абу Ҳанифа (раҳматуллоҳи алайҳ) Нафийдан, у Ибн Умардан (розийаллоҳу анҳу) ривоят қилади. Ибн Умар айтди:

«Расулуллоҳ (соллаллоҳу алайҳи ва саллам): «Тақдир деган нарса йўқ дегувчи инсонлар чиқади. Улар имондан айрилиб зиндик бўладилар. Улар билан учрашганингизда, салом берманг. Касал бўлса, кўришга борманг. Ўлса, жанозасида бўлманг. Улар Дажжол гуруҳидандир — бу умматнинг мажусийларидир. Уларни оловда, мажусийлар билан бирга сақлаш Аллоҳ таолонинг ҳақидир».

Изоҳ: Аҳмад ибн Ханбал ва Абу Довуд Ибн Аббосдан ривоят қилишган. Аббос (розийаллоҳу анҳу) айтди: «Расулуллоҳ (соллаллоҳу алайҳи ва саллам) шундай марҳамат қилдилар: «Қадарийлар бу умматнинг мажусийларидир. Касал бўлсалар, кўришга борманг, ўлсалар жанозаларига қатнашманг».⁴

Йигирма тўққизинчи ҳадис

Абу Ҳанифа (раҳматуллоҳи алайҳ) Исмоил ибн Абу Ҳолиддан, у Баён ибн Бишрдан, у Қайс ибн Абу Ҳозимдан ривоят қилади. Абу Ҳозим деди:

«Жарир ибн Абдуллоҳнинг бундай деяётганини эшитдим: «Расулуллоҳ марҳамат қилдилар: «Тўлин ойли кечада ойни кўрганингиз каби Раббингизни кўражасиз. Уни ҳеч бир нарсага ўхшатмай кўрасиз. Тонгги ва оқшомги (куёш чиқмасдан олдинги ва кун ботганидан кейинги) намозларни ўтказиб юборманг». Ҳаммоод дейди: «Улар бомдод ва шом намозларидир».

Изоҳ: Абу Ҳурайрадан (розийаллоҳу анҳу) Бухорий ва Муслим ривоят этган. Имом Бухорий бу ҳадисни Жобир орқали ривоят қилган.⁵ Жарир ибн Абдуллоҳдан ривоят этилган ҳадисда Расулуллоҳ бундай марҳамат қилдилар: «Сизлар Раббингизни кўзларингиз билан кўрасизлар».⁶

Абдуллоҳ МУРОД таржимаси

¹«Тайсирул-вусул», 16-бет. ²«Уқудбул-жавоҳир», 1-18. ³«Зужажатул-масабиҳ», 1-22. ⁴«Зужажатул-масабиҳ», 1-32. ⁵«Уқудбул-жавоҳир», 1-21). ⁶«Зужажатул-масабиҳ», 4-362).

Яқинда кўшни Туркменистоннинг Тошхөвүз вилоятидаги Кўхна Урганч шаҳри тарихий обидаларини зиёрат қилиш насиб этди. “Ҳидоят” журнали ва “Мусулмонлар тақвим китоби” сабаб бўлган бу сафар Ўзбекистон ва Турменистон президентларининг Бухоро учрашуви туфайли қардош халқларнинг ўзаро дўстлик алоқалари янада мустаҳкамланиши учун кенг йўл очилаётган паллага тўғри келди.

Бир куни хонадонимизга нотаниш меҳмон келди, ўзини таништирди. Кўхна Урганчдан Мавлонберган Худойберган махдум ўғли экан, уйни сўраб-суриштириб топиб келибди.

— Сизни гоийбона танийман. Биз Ўзбекистонда чиқадиган “Ҳидоят” журналини ҳамда “Мусулмонлар тақвим китоби”ни зиёратчилар ва тижоратчилар орқали олиб тураемиз. Шеърларингизни, мақолаларингизни ўқиганман. Сизни зиёратга тақлиф этгани келдим. Шукр, ҳозир йўл очик. Борсангиз, бир мен эмас, у ердаги мухлисларингиз ҳам хурсанд бўлишадди.

Шамоллашдан энди тикланиб, ҳозирча парҳез сақлаб турган эдим, Аллоҳнинг карами билан тетиклашдим. Мезбонликни зиммага олган Мавлонберган ва неварам Нозимбек билан бирга йўлга чиқдик. Божхонада маҳталчилик бўлмади. “Зиёратга” деган сўзни эшитиб, соқчи йигитлар хурматни жойига қўйишди.

Кечга яқин Кўхна Урганчга етиб бориб, Мавлонберганнинг хонадонига тушдик. Меҳмон келибди, деб бирпасда хонадон соҳибининг яқинлари, ёр-биродарлари жам бўлишди. Мавлонберганнинг амакиси, маърифатли оқсоқол домла Раҳимбой ота тақлифи билан илк суҳбатимиз Шайх Нажмиддин Куброга бағишланди.

Эртаси кун бомдоддан кейин “Уч юз олтмиш авлиё” (қадамжойлар мажмуи)ни зиёрат этдик. Ерлик аҳоли қаторида Хоразмдан, Қорақалпоғистондан келган юзлаб зиёратчиларни Нажмиддин Кубро, Ибн Ҳожиб, Қора Қопу бобо (Шайх Махмуд ибн Аҳмад), Хожа Али Ромитаний (Шайх Азизон), Фахриддин Розий, Шайх Шароф валий қадамжойларида учратдик.

“ҲИДОЯТ” МУХЛИСЛАРИ ҲУЗУРИДА

Кўхна Урганч имом-хатиби Илёс Муҳаммад домланинг сўзларида чинакам меҳмондўстлик, самимийликини ҳис этдик:

— Меҳмон келса, бизлар қувонамиз. Махтумқули: “Кўнгил кўнгилдан сув ичар”, деган. Ўзбекистондан келган зиёратчилар “Ҳидоят” журнали ва “Мусулмонлар тақвим китоби”ни тақдим қилганларида нодир тўхфа сифатида қабул этаемиз. Чунки бу нашрлардан маънавий озиқ олаемиз, динимизга оид саволларга жавоб топамиз. “Мовароуннахр” нашриёти Нажмиддин Кубронинг китобини “Тасаввуфий ҳаёт” номи билан чоп қилгани савоб иш бўлибди.

Хоразм билан Тошхөвүз вилоятлари аҳолиси кўшигина эмас, қардош-қондош, куда-андадир. Тарихий илдизлари бир, дини бир, урф-одатлари бир хил. Хоразмликлар Кўхна Урганчга, Тошхөвүз вилояти ҳудудидаги Иброҳим Адҳам, Ошиқ Ойдин пир, Исомут ота каби қадамжойларга зиёратга бориб туришадди. Хоразм ва Қорақалпоғистондаги Султон Увайс Қароний, Абдулла Норинжоний, Юсуф Ҳамадоний, Шайх Мухтор валий, Шайх Аббос бобо, Ҳаким ота ва бошқа азиз авлиёлар қадамжойларида эса, туркман диёридан келган зиёратчиларни кўп учратасиз...

Зиёрат таассуротлари ҳақида кўп гапириш мумкин. Мақсадга кўчиб, “Ҳидоят” журнали мухлислари билан бўлган суҳбат мазмунини баён қилсак. Бу ташкилланган расмий учрашув эмас, балки бир пиёла чой устидаги гурунг эди. Мен мезбонларга —

туркман ва ўзбек қардошларимга икки савол билан мурожаат этдим. Шуларни баён этсам.

Биринчи савол: Журналнинг сиз ўқиган сонларидаги қайси мавзулар манзур бўлди?

Жавоб: Расулulloҳнинг (солаллоҳу алайҳи ва саллам), саҳобаи киромларнинг сийратлари, Қуръон ва ҳадислар шарҳи, имон-Ислом арконларига, ақоид, фикҳий масалаларга оид мақолалар, саволларга жавоблар бизда қизиқиш уйғотди. “Намоз ўқиш тартиби” (2004 йил 8-сон), “Закот” (2003 йил 10-сон), “Ёгинлик келса ҳўб йилнинг баҳори” (2003 йил 12-сон), шунингдек, рўза ва ҳаж ибодатлари тартиби ҳақидаги мақолалар диққатни тортади. Яна эсда қолганлари: “Абдуллоҳ ибн Масъуд”, “Азизларнинг давраларида”, “Ҳақиқат нима?”. “Масиҳ Дажжол”, “Севги нима?”, “Қалб хотиржамлиги”, “Мусибатдаги сабр”, “Ўлим йўқлик эмас”, Жамол Камол шеърлари ва ҳоказолар.

Иккинчи савол: Журналда қайси мавзулар кенгроқ ёритилишини истайсиз? Тақлифларингиз?

Жавоб: Ислом дини, шариати, ибодатлари, ахлоқига доир саволларга жавоблар мунтазам бериб борилса. Динимиз асосларини, ибодат тартибларини ўрганишга иштиёқ катта. Илм ва амалга, мазҳабимиз таълимотини англашга, Имоми Аъзам асарлари билан танишишга қизиқиш ошиб бормоқда. “Ислом ва олим” руқнида олис ўлкалардан олинган ҳабарлар билан бирга, Марказий Осиёдаги кўшни мусулмон қардошларимиз ҳаётидан ҳам лавҳалар бериб борилишини истаймиз. Масжидлар, имомлар ва уламолар фаолияти, диний идоралар ҳаётидаги янгиликлардан хабардор бўлиб туриш ҳам муҳим, деб ҳисоблаймиз. Диний нашрларга обуна бўлиш учун қулайликлар яратилса, халқларимиз ўртасидаги маданий алоқалар мустаҳкамланишига ёрдам берарди, деган фикрдамиз...

Зиёрат ва учрашувлар давомида “Туркистон — умумий уйимиз” деган сўз нақадар ҳаққонийлиги, дўстлик ва биродарлигимиз абадийлиги кўз ўнгимизда яққол намоён бўлиб турди.

Фозил ЗОҲИД

ИСЛОМ ВА ОЛАМ

Испания ҳамкорликка тайёр

Испания ҳукумати бошлиғи Хосе Сапатеро таълим ва фан-маданият бўйича Ислом ташкилоти (ISESCO) бош директорининг Ғарб ва Ислом дунёси ўртасида ўзаро ҳамкорликни кенг йўлга қўйиш

ҳақидаги фикрларини маъқуллашини айтди.

Сапатеронинг фикрича, бундай ҳамкорлик террорчиликка чек қўйишда ёрдам беради. ISESCO раҳбарияти Хосе Сапатеронинг БМТ Бош Ассамблеяси минбаридан айтган бу баёнотини маъқуллаб мактуб жўнатди.

ИНА

Австрия жамиятида масжидлар

Австрия мусулмонлари масжидлар мамлакатда жамият тотувлигини таъминлашда муҳим аҳамиятга эга, деган фикрдалар. Исломий диний бошқарманинг (IRA) масъул ходими Умар ар-Ровий "Масжидлар мусулмон уюшмаларининг Австрия ижтимоий ҳаётига фаол аралашувида жуда муҳим ўрн тутди", деб таъкидлади. Хусусан, у Вена парламенти-га сайланиб, Австрия тарихида биринчи мусулмон сиёсатшунос бўлишида ёрдам берган Венадаги "Аш-Шўро" масжиди ҳақида алоҳида тўхтади.

Ўттиз бир ёшли мисрлик мутахассис Аҳмад Ҳасан мамлакат мусулмонлари учун масжидлар маёқ вази-фасини бажаришини айтди. "Мусулмонлар ўз руҳиятлари билан ғарб кадриятлари ўртасидаги ишончли мувозанатни топишлари керак", дея қўшимча қилди у. Асли марокашлик Нўъмон Балхаж исломий уюшмалар динимиз ҳақидаги ёлғон тасаввур ва эски қолипларни бартараф этишда етарли ҳаракат қилиш-маётганини гапирди. У масжидларда мусулмон бўлмаганлар томонидан бериладиган Исломга оид саволларга мусулмон киши қандай жавоб бериши кераклигини ўргатувчи курслар ташкил қилишга чақирди. Қирқ саккиз ёшли Усома Моҳир ҳам худди шундай фикрни билдирди.

Ҳар қандай динга ҳурмат билан қарашни кафолатловчи 1867 йилги қонун Австрия мусулмонлари-га масжидлар қуриш ва Ислом дини аҳкомларини ҳеч қандай қаршиликсиз адо этиш имконини берди. 1908 йили мамлакатда Ислом дини расман тан олинган. Австрияда мусулмонлар сони ярим милёнга яқин бўлиб, мамлакат аҳолисининг тахминан олти фоизини ташкил қилади. Ҳозирги кун-

да бу ерда етмиш олтита, жумладан, Вена шаҳри-да эллик учта масжид ва намозхоналар ишлаб турибди.

Islam Online

Ёлғон маълумот учун

Лондон мэри Кэн Ливингстон бутун дунёга машҳур Ислом олими Юсуф Қарзовий ҳақида ёлғон маълумот тарқатиб, обрўйига путур етказгани учун Британия оммавий ахборот воситаларини расмий равишда таниқли мусулмон олимидан кечирим сўрашга чақирди, дея хабар қилади "Ал-Жазира" телеканалли.

Эслатиб ўтамиз, ўтган йилнинг 5 — 12 июл кунлари Қарзовий Буюк Британияга ташрифи олди-дан маҳаллий яҳудий жамоалари ва бир қатор ўнгчи инглиз нашрлари олимни "антисемитизм тарафдори ва террорчиларни қўллаб-қувватлайди", деган тўхмат билан унинг мамлакатга сафарини бекор қилишни талаб этган эди.

Islam News

Индонезиялик уламолар талаби

Индонезия уламолари кенгаши тўфондан жабрланган Ачеҳдан Амриқо насроний ташкилотлари олиб кетган уч юз етим болани мамлакат пойтахти Жакартага қайтаришни талаб қилди.

Кенгаш бош котиби Шайх Дин Шамсуддин матбуотга берган баёнотида, агар АҚШ ташкилотлари болаларни қайтаришдан бош тортса, Кенгаш уларга қарши зарур чораларни кўришини айтди. Бу ташкилотларнинг мақсади уларга инсоний ёрдам бериш эмас, балки мусулмон болаларни насроний қилишдан иборат, дея қўшимча қилди у баёнотида.

ИНА

Хитойлик ҳожилар олдинда

Бу йилги ҳаж мавсумида Хитойдан беш минг бир юз киши ҳаж ибодатини адо этиб, мамлакат тарихида энг юқори кўрсаткичга эришилди.

Хитойликлар 1955 йилдан ҳаж ибодатини адо этиб келишади. Биринчи марта Маккага йигирма киши борган эди. Шундан бери ҳожилар сони доимий равишда ўсаяпти. Хитой мусулмонлари уюшмаси президенти ўринбосари Ма Юн Фунинг айтишича, ҳожилар сонининг кескин ўсиши 2000 йилда бошланган.

Унинг сўзларига кўра, бу йилги мавсумда ҳожилар сони бултургидан беш юз нафарга ошган. Ҳожиларни Маккага ўн бешта "Боинг — 777" учоқлари етказди.

Islam. ru

Рязанда исломий мактаб

Рязанда якшанбалик исломий мактаб фаолиятини бошлади. Мактаб ишга тушганига бир ойгина бўлишига қарамай, бу ерда йигирма киши Ислом асосларини ўрганишяпти. Болалар ва катталар мактабда Ислом таълимоти, араб, шунингдек, тотор тилидан ҳам таълим олишади.

Ўқув машғулоти ташкилотчиси, Рязан шаҳри мусулмонлар диний ташкилотлари раиси Фарих Сиддиқовдир. Бундай мактабларни очишда халқаро тотор конгресси ижроия кўмитасининг бултур декабр ойида ўтказилган йиғилишига Русиянинг турли минтақаларидан келган мусулмонларнинг миллий таълим борасидаги тажрибалари катта ёрдам берди.

Islam. ru

Масжидлар омон қолди

Индонезиядаги “Ули Лхей” (Ulee Lhey) “Оқ масжид” қишлоқни вайрон этган табиий офатдан сўнг бир ўзи харобалар ичида омон қолди. Яқинда бўлган тўфон масжиднинг фақат бир деворига озгина зарар етказди, холос.

Юқори сув босимига бардош берган фақат бу масжид эмас. Индонезиянинг 106 мингга яқин аҳолисини ҳаётдан олиб кетган офат чоғида деярли барча масжид омон қолди. Бу масжидларнинг кўпини имомлар қуришган. Баъзи масжидлар бир неча юз йиллик тарихга эга.

Масжидларнинг вайрон бўлмаганига уларнинг мустаҳкам қурилганини сабаб қилиш ҳам мумкин. Лекин масжидлардан бирининг ёнидаги кўп қаватли уйни улкан тўлқин ер билан битта қилди.

“Бунинг сабаби, масжид Аллоҳнинг уйи, у ҳимояланган. Талофат кўрмаган биноларнинг асосий қисмини масжидлар ташкил этади”, дейди Фитриа. “Уйлар одамларга тегишли, масжидлар эса Аллоҳники”, дея кўшимча қилди қирқ беш ёшли қурувчи Мунжароб Роиф. “Бахтсиз ҳодиса содир бўлганида инсонлар ўзларини масжидларга уришди. Бизнинг масжидга яширинишга улгурган мингга яқин кишининг ҳаммаси жонини сақлаб қолди, — дейди масжид имом ноиби ўттиз беш ёшли Жаҳон. — Бу Аллоҳ байти, бу ерда У бандаларига ҳалокат солмайди”.

The Seattle Times Company

Маккада ўтган анжуман

Маккада халқаро мусулмонлар иттифоқи томонидан ҳазора ва маданиятлараро алоқалар мавзuida анжуман ўтказилди. Сўзга чиққанлардан доктор Аҳмад ал-Маврий адоватдан музокара йўлига ўтишнинг ўзи маданият ва етук идрокдан дарак бериши-

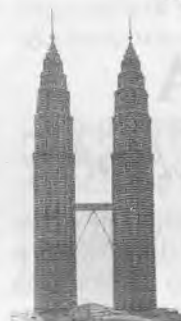
ни айтди. “Музокара йўқотишларнинг олдини олиш, дунёни алғов-далғовлардан қутқариб, мавжуд инқироздан чиқиб кетишнинг энг мақбул йўли”, деди у.

Халқаро мусулмонлар иттифоқи бош котиби доктор Абдуллоҳ ибн Муҳсин ат-Туркий йиғилганларга муурожаатида ҳаммани мунозарада кенгфеълли, самимий бўлишга чақирди. Бош котиб бугунги кунда Ислом динимизга бўлаётган хуружларни қайтаришда бундай суҳбатларнинг аҳамияти катта эканини таъкидлади.

Анжуман қатнашчилари бир овоздан умуминсоний қадриятларни оёқости қилиб, беғуноҳ инсонларнинг қони тўкилишига сабаб бўлаётган қўпоровчилик ҳаракатларини қатъий қораладилар.

ИНА

Қашшоқликка қарши

Малайзия халқаро Ислом университети маърузачиси Шарид Фраха Ҳасан ва илмий ходим Қайруддин Абдул Рашид кўпчилик давлатларда мусулмонларни қашшоқликдан асраб қолишда қурилиш соҳасини ривожлантириш ҳал қилувчи воситадир, деган хулосага келишди.

Бу икки олимнинг “Қурилиш тармоғи мусулмон мамлакатларда қашшоқликка қарши кураш воситаси: тараққиёт учун оқилона ҳамкорлик” деб номланган тадқиқоти иқтисодий қийинчиликни бартараф этиш вазифаларига бағишланган йиғилишда муҳокама қилинди.

Олимлар фикрича, бой мусулмон мамлакатлар оқилона ҳамкорлик доирасида иқтисодий ва технология жиҳатдан ночор давлатларга иқтисодий, ижтимоий ва умумтараққиёт имконини берадиган инфратизимни ишлаб чиқишда ёрдам беришлари мумкин. Бундай лойиҳани Ислом конференсаси ташкилотининг махсус кўмитаси назорати остида амалга ошириш мумкинлиги таъкидланди.

ИНА

Ҳайратга тушмай илож йўқ!

Жанубий-шарқий Осиёни ларзага келтирган кучли тўфон чоғи одамларни қутқаришда жонзотлар ҳам астойдил иштирок этишди. Баҳайбат бўлма илон тўққиз ёшли эгизакларни сувдан қутқариб олди. Тайланд кумлоғида хизматга жалб қилинган хонаки фил ҳам учта ёш сайёҳнинг халоскори бўлди. Болалар даҳшатли офатдан бир неча сония аввал фил устида суратга тушаётган эдилар. Шри Ланкада бўлса, тўлқинлар орасида етти соат қолиб кетган бир нафақачини эса улкан тимсоҳ соҳилга эсон-омон чиқариб қўйди. Бу онгсиз ҳайвонлар қутурган тўфон чоғи ҳалокат жари ёқасидан инсонларни шунчаки ўзларича қутқариб қолишди, деб ўйлайсизми?

“АиФ”, 3-сон

Жамиятда аёлниң ўрни масаласи сўнги асрда дунё маданиятларида энг кўп тилга олинган мавзу бўлди. Адабиёт, тарих, сиёсат, иқтисодиёт ва ҳуқуқ илмлари тинимсиз шу масала билан шуғулланиб келди, журналистлар ва ишбилармонлар тез-тез шу борада сўз очиб, муносабатларини билдириб туришибди. Аёл ва унинг ҳуқуқлари, оила ва жамиятдаги мавқеи ҳақида қачон гап очилса, афсуски, энг кўп маломат ҳақсиз

ўлароқ Исломга, мусулмон мамлакатларига ва уларнинг тарихларига ёғдирилмоқда. Бу ҳол ўзидаги айбни ҳаспушлаш учун ўзгача камчилик қидиришга ўхшайди. Мазкур масалани ҳалолроқ ўрганиш учун, назаримизда, Исломгача бўлган тарихга, ўша даврларда эътиборли саналган жамиятларнинг аҳолига бир қур қиёсий кўз ташлаш фойдадан холи эмас. Шу боис “Ҳидоят” ушбу сондан сиз азизларга “Аёллар фикҳи” асаридан мазкур мавзуга оид қисмини тақдим эта бошлади. Фикр-мулоҳазаларингизни тахририятимизга ёзиб юборсангиз, миннатдор бўлар эдик.

Рауф ПАҲЛАВОН

ТАРИХДА АЁЛГА МУНОСАБАТ

Ислом аёл қадрини баланд тутишини яхши англашимиз учун аёлниң бошқа жамиятлардаги ва жоҳилият давридаги ўрнини бир оз бўлса-да билишимиз ёки феминистик шиорлар ёғилиб турган бу кунларимизда аёлга бўлаётган муомалаларни кўз олдимизга бир келтиришимиз кифоя. Қадимий жамиятларнинг аёлга муносабатини билиш учун баъзи мисолларни кўриб чиқамиз.

Қадим Юнонистонда аёл

Қадим юнон жамияти аёлга одам сифатида қарамас, балки уни инсонга ортиқча бир юк деб ҳисоблар эди. Аёлниң ягона ҳуқуқи уйда эркакларга хизматкорлик қилиш эди, холос. У ифлос, шайтоний мавжудотлардан бири деб қабул этиларди. Қонун нуқтаи назаридан у паст бир ашё эди. Бозорларда олинар-сотилар, хурриятини тамоман бой берган, маданий ҳақлардан жудо этилган эди. Заррача ҳам мерос талаб қилишга ҳаққи йўқ эди. Умр бўйи эркак вакилнинг амрига бўйин эгишга мажбур, эркакнинг руҳсатисиз ҳатто ўз молини ҳам тасарруф қила олмас эди. Ажралиш ҳуқуқи ҳам ёлғиз эркакда бўлган.

Қадим юнонларнинг аёлларга нисбатан галатигалати қарашлари бор эди Масалан, улар: “Ёнғин ва илон зарарларининг чораси бор, аммо хотин ёмонлигининг чораси йўқдир”, дейишарди. Афлотун: “Хотин қўлдан қўлга ўтадиган матоҳдир”, деган бўлса, Арасту: “Аёл яратилиши чала қолган эркакдир”, деган. Яна Арасту: “Юнонистоннинг илк даврларида эркаклар хотинларини сотиб олар эдилар”, деб ёзади. Ундан ҳам қадим замонларда қизининг бадалига отасига ҳайвон бериларкан.

Юнон халқ оғзаки ижодида илк аёлниң исми

“Пандора” экани айтилади.¹ Тупроқ ва сувдан яратилган, инсон бошига келадиган бало ва фалокатларнинг сабабчиси, ёмонликларнинг берк турган эшигини очиб, барча мусибат ва фалокатларни дунёга ёйган, дейилади.

Тадқиқотчиларнинг аниқлашича, бу мифология Ҳазрати Ҳаввони назарда тутиб яратилган. Яҳудий халқ оғзаки ижодида ҳам бунга ўхшаш баҳслар бор. Пандорадан мақсад Ҳазрати Ҳавво экани айтилади.²

Юнон жамиятида кейинроқ аёл ўзгара бошлади. Маросим ва тантаналарда эркаклар билан аралаш-қуралаш яшаш расм бўлди. Фақш шунчалик ёйилиб кетдики, зино жирканч ҳодиса бўлмай қолди.

Румда аёл

Қадим румликлар одатига кўра, отада ўғил-қиз фарзандни оилага қабул қилиш мажбурияти йўқ эди. Гўдак туғилгач, ота оёғи остига қўйилар, агар уни қучоғига олса, демак, бола қолдириллар, йўқса, қабул қилмагани тушунилар эди. Инкор этилган чақалоқ умумий жойларга ёки бут-санамлар олдига ташлаб кетиларди. Бола ўғил бўлса, кимдир олиб кетарди, қиз бола очлик ва сувсизликдан бутлар олдида ҳалок бўларди.

Оила бошлиғи болаларидан хоҳлаганини сотар, хоҳлаганини уйидан ҳайдар эди. Ажралиш йўл-йўриғи 520 йилларга қадар номаълум эди.

Қадимги Румда фақат эркак киши Рум фуқароси саналарди, аёл фуқаро ҳисобланмасди.³

Кейинги даврларда румликлар аёлга баъзи ҳақ-ҳуқуқларни беришди. Румликлардан сўнг Бизанс (Византия) жамиятида аёл шу қадар жирканч ҳолга бориб етдики, шаҳарларни фоҳишалар босиб кетмасин деб давлат уларга васиқа бериб қўйди.

Қадим Ҳиндда аёл

Қадимги Ҳиндистонда ҳам аёл чўри эди. Эри ўлган хотин ҳам ўлимга маҳкум, эрининг жасадига қўшиб у ҳам ёқилар эди. Бу одат XVII аср-

ларгача давом этди, кейинроқ ҳинду дини тарафдорлари уни бекор қилишди. Ҳиндлар “тангри”ларини хушнуд этиш, ёмғир ва ризқ сўраш учун аёлларни қурбон қилишарди. Ҳинд ҳуқуқига кўра, хотин доимо фалокат, довул, тўфон, ўлим, жаҳаннам, заҳар, аждарҳо ва оловлардан ёмон ҳисобланган.

Машҳур ҳинд ҳуқуқшуноси Маное Рой бундай ёзган эди: “Аёл асло мустақил бўлмаслиги керак. Хоҳ бева, хоҳ ёш, хоҳ қари бўлсин, уйда эркин ҳаракат қилмасин. Хотинларнинг қурбонлик аташи, рўза тутиши гуноҳдир. Унинг вазифаси фақат эрига хизмат қилиш ва эри ўлса, иккинчи эр қилмаслик, у билан бирга ёнишидир”.

Буддизм динини тузган Будда ҳам илк даврларида аёлни динига қабул қилмаган. Аммо кейинроқ амакисининг ўгли Ананданинг қайта-қайта илтимосига кўра аёлларни динига қабул қила бошлаган ва: “Агар аёлларни динимга қабул қилмасайдим, буддизм кўп узоқ замонлар бузилмай давом этарди. Бугун бу диннинг узоқ яшашига кўзим етмайди. Зеро, бу динга аёл кирган”,⁴ деган.

Қадимги Мисрда аёл

Фиръавнлар даврида сингилга уйланиш жоиз эди. Фиръавнлар бошқалар билан тахт талашмаслик учун кўпинча сингилларига уйланишарди. Миср халқи ҳам фиръавнларга тақлидан, мерос ўзгаларга ўтиб қолмасин, деб сингилларини жуфтликка оларди. Жаноби Ҳақ Қуръони каримда кўҳна Миср даврини бундай англатади: “**Дарҳақиқат, Фиръавн (Миср) ерида туғёнга тушиб, унинг аҳолисини бўлак-бўлак қилди. У улардан бир тоифани (яъни, Бани Исроил қавмини) хорлаб, ўғилларини сўяр, аёлларини тирик қолдирар эди. Албатта, у бузғунчи кимсалардан бўлди**”.⁵

Бу тоғутий қоидаи кейинчалик Ҳазрати Мусо (алайҳиссалом) шариатини қабул қилган мусулмонлар йиқитдилар.

Бобилда аёл

Бобил бугун Ироқ чегаралари ичра қолган қуйи Месопотамиянинг шимолидаги Фурот дарёсининг икки соҳилида жойлашган шаҳардир. Бу шаҳар сулолаларининг ўтмиши милоддан илгари 3000 йилларга бориб тақалади.

Бобил қироли Ҳамураби томонидан тузилган ва “Ҳамураби қонунлари” дея машҳур бўлган қонунда аёл уй ҳайвони қаторига қўйилган. Ҳатто биров бир одамнинг қизини ўлдирса, у ҳам қизини бошқага топширар эди. Қабул қилган киши уни ўз моли каби ишлатар, хоҳласа, ўлдирар эди.

Қадим Эронда аёл

Қадимий Эронда мажусий зардуштлар даврида сингил билан она қон-қардошлигининг эътибори, ҳурмати йўқ эди. Йигитлар сингилларига уйланаверишар, боз устига, бу ишни тарғиб-таш-

виқ қилишар эди. Кейинчалик ҳазрати Иброҳим, алайҳиссалом, шариатини тутган мусулмонлар бу тизимни йиқитдилар.

Қадимги Русияда аёл

“Қадимги Русия” ифодаси бугунги Русияга қиёсандир. Чунки қадимги Миср, қадимги Юнон, қадимги Ҳиндистон каби Русиянинг қадимги тарихи йўқ.

Чор Русиясида 1689 йил Дали Петро ва Катерина ҳокимиятига қадар аёл жамиятга зарарли, туғишдан ва эркаклар истагига жавоб беришдан бошқасига ярамайдиган махлуқ деб қараларди.

Русияда аёлга эркакдан фарқли муомала этиларди. Бир хил жиноят, масалан, зино учун зинокор фоҳишаларга жуда шафқатсиз жазо берилгани, ҳатто жинсий аъзолари ўйиб, кесиб олиб ташлангани ҳолда зинокор эркакка бунақа жазо қўлланилмасди.

Қадимги Чинда аёл

Қадим хитойликлар аёлни инсон ҳисоблашмасди. Қиз туғилса, унга ҳатто исм қўйишмас, рақамлашар ва шу сонлар билан “бир”, “икки”, “уч” деб чақирешар эди. Бошқа тузумларда бўлгани каби, ўғил бола устун, қиз бола эса беҳосият саналарди.

Яҳудийликда аёл

Яҳудийликда аёл давомли гуноҳ қилишга мойил жонзот деб қаралади. Аёл йўлдан урадиган бутдир, дейишади. Сўзларига исбот тариқасида Ҳазрати Одам билан Ҳавво ҳикоясини эслатишади, яъни, Одам Аллоҳга итоат этгани учун жаннатда масъуд ҳолда яшарди, фақат хотини Ҳавво таққиланган мевани ейишга ундади, кўндирди ва жаннатдан чиқарди, сўнг Аллоҳ Ҳаввога: “Сенга ҳомила ато қиламан. Тўлғоқ дарди билан чақалоқ туғасан. Эрингга доим итоатли бўласан, у сенга ҳукмдордир”, деди, дейишади. Бу афсоналаридан келиб чиқиб, улар аёлни лаънати махлуқ деб қабул қилишарди. Юнон ва насроний халқ оғзаки ижодида ҳам шунга ўхшаш афсоналар бор.

Қадимги яҳудий жамиятларида қиз хизматкор саналарди. Отаси уни сотиш ҳуқуқига эга эди. Меросдан маҳрум, фақат оилада ўғил бўлмасагина қизга мерос тегарди.

Ҳар бир яҳудий тонгги дуосида бундай дерди: “Азалий илоҳимиз, коинотнинг подшоҳи, мени аёл қилиб яратмаганинг учун Сенга ҳамду санолар бўлсин!”⁶

¹ Hukukunda Evlenme: 19.

² Hicab:13.

³ “Umumi Hukuk Tarihi Dersleri”: 130.

⁴ Edyanu'l Hind: 72.

⁵ Қасос сураси, 5-оят мазмуни.

⁶ “Islamiyette kadin ogretimi”: 7

АНСЕЛМО ТУРМЕДА ВА УНИНГ НОДИР АСАРИ

Ушбу асарни сизга тақдим этишимиздан мақсад насороларни тўғри йўлга даъват этиши, баъзи бир зиддиятли масалаларга уларнинг диққатини қаратиши холос. Китобнинг кириш қисмида муаллиф ўзининг ҳаёти ҳақида ҳикоя қилиши билан бирга, илк даврда испаниялик католик руҳоний бўлганини, сўнгра Ислонни қабул қилиб, эски диндошларини ҳам шу йўлни танлашга даъват этганини айтади.

Муаллифнинг асл исми Анселмо Турмедадир. Майорка оролидаги Майорка деган шаҳарда дунёга келган. Ҳаёти ҳақида кўп маълумот билмаймиз.¹ Асарнинг бош қисмида ўзи хабар берганидек, ёзувчи олдин Испаниянинг Лориди шаҳрида, сўнг Италиянинг Болония шаҳрида насронийликдан таълим олган. Кейинчалик устози усқуф (епископ) Никола Мартелнинг яширин тавсияси билан Тунисга келган ва Ислонни қабул қилиб, исмини "Абдуллоҳ" деб ўзгартирган. Тунисда араб тилини ўрганиб, давлат идорасида таржимонлик қилган. Ушбу асарини ҳижрий 823 (милодий 1420) йилдан ёза бошлаган. Муаллифнинг ўғли тайёрлаган асарнинг арабча хулосаси Берлин кутубхонасида турибди. Бундан ташқари, арабча аслининг бир қанча қўлёзма нусхалари турли кутубхоналарда сақланмоқда. Арабча матни ҳижрий 1290 йили Англияда босилган. Мил. 1895, 1904 да ва кейин бир неча йиллар давомида Қоҳирада ҳам нашр этилган. Китобнинг муаллиф қўйган номи "Тухфатул ариб фир-радди ʼала аҳлис-салиб"дир.² Абул Ғайс Муҳаммад ибн Қошишош исмли олим асарга бир муқаддима илова этган ва номини "Таҳиййатул-асрор таълифул-аҳйор лил-ансори фир-радди ʼалан-насорол-куффор" шаклида ўзгартириб, Султон I Аҳмадга (салтанати 1012-1026 ҳ.) бағишлаган. "Тухфатул-ариб..." оверупали насороларнинг ҳам диққатини тортган. Асарнинг фаранча таржимаси кенг ўрғанилган.³

Бундан бир неча йил олдин Америкода "Towards Understanding Islam" ("Ислонни англаш сари") номли асар босилди. Бу асарда мусулмонлар билан насронийлар ўртасидаги диний мунозаралар тарихи бир оз холис тасвирланади.

Ҳақиқат инсониятнинг энг шарафли мулкидир. У ҳеч кимсанинг шахсий нарсаси эмас. Ақлли-хушли кишилар қарор беришдан олдин бошқаларни ҳам эшитишдан кўрқмайдилар. Аллоҳ бизга икки қулоқ ва битта тил берган. Демак, олдин эшитиб, сўнг қарор берилиши керак. Афсуски, насоролар ўзлари айтганларига ўзлари амал қилмайдилар...

Дунё динлари ичида насронийликнинг Ҳазрати Исо (алайҳиссалом) ҳақидаги "отасиз туғилиш" ақидасини қабул этган ягона дин Ислондир. Фақат Ислонгина Ҳазрати Марям ҳеч қандай эркакни кўрмасдан Ҳазрати Исони дунёга келтирганини, исмат ва ифбат соҳиби, бир бокира қиз бўлганини, Ҳазрати

Исонинг (алайҳиссалом) туғилишининг илоҳий мўъжиза эканини тан олади. Ҳолбуки, яҳудийлар Ҳазрати Исони «ҳароми» деб густоҳлик қиладилар. Ислон олимларининг насронийлик ҳақида ёзилган асарларида ҳам Ҳазрати Исога (алайҳиссалом) ҳатто озгина бўлса-да ҳурматсизлик этилмаган. Бироқ насороларнинг мусулмонларга нисбатан бўхтонлари, Ислон Пайғамбари (соллаллоҳу алайҳи ва саллам) ҳақидаги тухматлари уларнинг асл қиёфалари қандайлигидан далолат беради.

Дунёнинг турли бурчакларидаги кутубхоналарда Ислоннинг илк асридан то шу кунга қадар кўпайтирилган Қуръони каримнинг беҳисоб қўлёзмалари бор. Олмон миссионерлари бу қўлёзмалардан минглаб фотонусхалар олишган ва бир ерга жамлашган. Мақсадлари Қуръони каримдан бир-бирига тўғри келмайдиган ерини топиш эди. Аммо фотонусхалар солиштирилганида бирорта ҳам фарқ ёки ўзгартириш топилмади. Ҳолбуки, муқаддас китоблари Инжилнинг ҳар хил қўлёзмаларида 26000 та бир-бирига мос келмайдиган ерлари бор.

Ҳазрати Исо (алайҳиссалом) оромий тилида гапирар эдилар. Аммо таълимотларининг асл матнлари йўқолиб кетган. Ҳозирда мавжуд энг қадимги Инжил нусхалари ҳам аслида юнонча таржималардир. Уларнинг тўғри ёки нотўғрилигини текширувчи оромий матн йўқ. Насронийларнинг энг катта фирқаси бўлган католиклар томонидан "саҳиҳ" деб топилган тўрт Инжил юнончадан лотинчага ўгирилган. Юнонча матни ҳатто юнон католикларига ҳам ўқишни тақиқлаб қўйишган. Улар ибодат (Lithurgie) чоғи лотинчадан такрор юнончага ўгирилган таржималарни ўқишга буюрилишган. Лотинча таржималарда баъзи лисоний хатолар ҳам мавжуд.

Бугунги кунда насронийлар ишончли деб айтадиган тўрт Инжил, Волтернинг айтишича, олтмишта Инжил орасидан танлаб олинган. Танлов жуда ғалати йўл билан амалга оширилган: олтмишта Инжил бир стол устига қўйилган ва стол чайқатилган. Ерга тушганлари сохта, қолганлари "саҳиҳ" деб топилган!

Энди бу ҳодисага Қуръони карим ва ҳадиси набавийнинг қанчалик жиддият, диққат ва ҳассосият билан муҳофаза этилганини қиёс қилаверинг.

¹ Фақат Испаниянинг каталончасида ёзилган "Эшак билан франсискан Анселмо Турмеда орасида мужодала" унвонли бир асари борлигини ўргандик. Испан шарқшуноси А. Паласиос бу асарни тадқиқ этган: "El original arabe de la Disputa del asno contra. Fr. Turmeda." Rev. de la Filalogia Esp. Madrid, 1914.

² Баъзи нусхаларда "ариб" ўрнига "лабиб" ёзилган.

³ Фарангча таржима. Таржимон J.Spiro, Paris, 1886. 2. Revue de l'Histoire des Religions, Paris, xii, pp.68-69, 179, 201, 278-301 (уч сониди). 3. Di Matteo, Tahrif, 243, No.6. 4. J. Spiro, Autobiographie d'Abdallah b. Abdallah le drogman, dans: La Revue Tunis, 1906, xiii, 19-101. 5. Mehammed Ben Hodja, Le tombeau d'Abdallah b. Abdallah, dans la meme revue, p.292-294. 6. Revue Africaine, V. 7. Steinschneider, Polemische und aplogische Litteratur, 34, No.15.

Анселмо ТУРМЕДА (Абдуллоҳ Таржимон)

ҚАНДАЙ ҚИЛИБ МУСУЛМОН БЎЛГАНИМ ҲАҚИДА

(“Тухфатул ариб фир-радди ғала аҳлис-салиб”)

Муқаддима

Бисмиллаҳир роҳманир роҳим. Бутун ҳамд ва шукрлар Аллоҳ таолога махсусдир. Дуолар ва яхшиликлар Унинг пайғамбари Муҳаммадга (соллаллоҳу алайҳи ва саллам) бўлсин. Ҳақ таоло мени севимли Пайғамбари Муҳаммаднинг (соллаллоҳу алайҳи ва саллам) динига ҳидоят этиб, чексиз лутф ва икром кўрсатди. Улуғ Исломи динининг қатъий далилларига қарадим ва кўрдимки, фарқлаш қобилияти жуда паст бўлган кишига ҳам бу кучли далиллар яширин қоладиган нарсалар эмас. Албатта, кўзини куфр ва инод пардаси қоплаб олган бир онгсиз бўлмаса.

Исломи олимларининг китобларини ўқидим. Уларни ўзимга кифоя топдим. Бироқ насронийлик ва яҳудийликка қарши ёзилган раддияларнинг деярли барчаси ақлий далилларга мурожаат этиб, бир қанча масала мустасно, нақлий далиллар кўрсатилмаган. Ақлий ва нақлий далилларга ҳамда ўзининг китобларидаги сўзларга асосланиб раддия битган фақат Ибни Ҳазмдир.

Шу сабабдан нақл йўли билан келган сўзларни ва далилларни қиёслаб, инсоф билан ҳаракат этишни мақсад қилиб олдим. Бу билан насронийларнинг ботил фикрларини, учхудолик ақидаларига боғлиқ асосда ақлга тўғри келмайдиган йўллари баён этишни, Инжиллари ила уларни ёзганларни ва қилаётган расм-русумларини ҳамда буларни ижод этганларни, нақл қилган нарсаларидаги куфрларини очиқлашни, Ҳазрати

Исога (алайҳиссалом) тухматларини, Аллоҳ таолога ёлғон иснодларини, Инжил ҳақида кўрсатган ҳийла-фасодларини ва, ниҳоят, хоҳларга бўлган сажда ва ибодатларидаги бузуқликларни

билдиришни орзу этардим. Жаноби Ҳақ бу орзуимга етказди ва ушбу кичкина рисоланинг ёзилишини менга илҳом қилди.

Бу рисоламда аввал таржимаи ҳолимни, ватанимдан кетишимни, Исломи динига қандай кирганимни англатдим. Сўнгра Тунис амири Абул Аббос Аҳмад ва ўғли Абул Форис Абдул Азизнинг ҳукмдорлик даврида содир бўлган ҳодисаларни баён қилдим. Ниҳоят охириги қисмда насронийлик ҳақидаги мулоҳазаларим ва миллати Муҳаммадийанинг (соллаллоҳу алайҳи ва саллам) фазилати исботига доир мавзуларни очиқладим. Шу шаклда вужудга келган бу мухтасар асарни, “Тухфатул ариб фир-радди ғала аҳлис-салиб” деб номладим.

Асар уч фаслдан иборатдир.

Биринчи фасл: Исломи қабул қилишим ва Тунис ҳукмдори саройидаги ишларим ҳақидадир.

Иккинчи фасл: Ҳижрий 823 йили Туниснинг иккинчи ҳукмдори Абул Форис Абдул Азиз давридаги вазифаларим, ҳукмдорнинг гўзал ахлоқи ва асарлари ҳақидадир.

Учинчи фасл: Насронийлик ҳақидаги мулоҳазаларим ва Ҳазрати Муҳаммаднинг (соллаллоҳу алайҳи ва саллам) пайғамбарлигини Таврот, Инжил каби китоблардаги далиллар билан исботи ҳақидадир.

Иншааллоҳ, бу фаслнинг тугаши ила китобнинг мақсади ҳам Аллоҳнинг қудрати билан ниҳоясига етади. Қудрат ва қувват фақат улуғ Жаноби Ҳаққа махсусдир.

Биринчи фасл

Исломи қабул қилишим ва Тунис ҳукмдори ҳузурдаги ишларим

Маълумингиз бўлсин, мен Майорка⁴ диёриданман. Бу шаҳар денгиз бўйида икки тоғ орасидаги кичик бир водий билан ажратилган бўлиб, тижорат яхши йўлга қўйилган мамлакатдир. Иккита бандаргоҳи бор. Бу бандаргоҳларда қимматбаҳо моллар ортилган кемалар тўхтайдди.

(Давоми 20-бетда)

⁴ Майорка Оқ денгиздаги Балеар яриморалларининг энг каттасидир. Маркази Палма шаҳри. Катта ирмоқлари ва шаҳарлари бор. Яна битта Минорка ороли ҳам бор. Ораларидаги масофа эллик милдир.

Бирлашган Араб Амирликлари Форс кўрфазининг жанубий соҳилларида жойлашган бўлиб, еттита — Абу Даби, Шаржа,

лиқчилар дау қайиқларида Кения, Шри Ланка, Хитой, Ветнам соҳилларигача етиб боришган.

лан савдо алоқалари кучайди. Кейинчалик бу ерларга Оврупадан насронийлар, жанубдан кўчманчи араб қабилалари келиб ўрнашдилар. Еттинчи-ўн еттинчи асрларда ҳозирги Амирлик ҳудудига яшаган маҳаллий ба-

райн, Қувайт ўлкаларини тўла босиб олишди ва кўрфазга ҳарбий кемаларини жойлаштиришди.

1958 йили Абу Дабида биринчи нефт конлари топилди, 1962 йили эса улар “қора олтин” бера бошлади. Қисқа вақт ичида номи унча машҳур бўлмаган Амирлик Ўрта Шарқнинг нефтга бой буюк давлатига айланди. 1965 йили Абу Дабида 13,5 милён тонна нефт олинган бўлса, орадан тўққиз йил ўтиб, 68 милён тоннага етди. 1966 йилда Дубайда, етти йилдан сўнг Шаржада, кейинчалик Рос ал-Хаймада улкан нефт конлари очилди.

Йигирманчи асрнинг 60-йилларида Британия салтанати

БИРЛАШГАН АРАБ АМИРЛИКЛАРИ

Дубай, ал-Фужайра, Рос ал-Хайма, Ажман, Умм ал-Қовайн амирликларини бирлаштирган. Аҳолининг 25 фоизини араблар, 74 фоизини эронийлар, қолганини покистонликлар, ҳиндлар ташкил этади.

Ҳозирги Амирликлар замида милоддан аввалги олтинчи минг йилликларда ҳам инсонлар макон тутишган, тўртинчи минг йилликларда бу ҳудуд шумерлар Месопотамияси ва кўҳна Ҳиндистон ўртасида қатнайди-ган кемалар йўлида муҳим савдо нуқтаси бўлган. Милоннинг бешинчи-олтинчи асрларига келиб, Сосонийлар давлати би-

Майдони: **83.657 кв. км.**

Аҳолиси: **3 милён 500 минг киши.**

Пойтахти: **Абу Даби шаҳри.**

Маъмурий тузилиши: **7 та амирликдан иборат.**

Тузуми: **монархия.**

Давлат бошлиғи: **президент.**

Йирик шаҳарлари: **Дубай, Шаржа.**

Пул бирлиги: **дирҳам.**

1838 йилга келиб инглизлар “Қароқчилар соҳили” деб ном олган ҳозирги Амирлик ерларини ҳамда Уммон, Маскат, Баҳ-

чуқур ички бўҳронга учраб, мустамлакалари мустақилликларини эълон қилишди. 1971 йилнинг 2 декабрида кўрфаздаги олти амирлик қўшилиб, Бирлашган Араб Амирликлари давлатига асос солишди. Уч ойдан сўнг Рос ал-Хайма амирлиги ҳам янги давлат таркибига кирди.

Бугунги кунда Бирлашган Араб Амирликлари Форс кўрфазидagi энг бой, гуллаб-яшнаган, тўкин ўлкалардан саналади. Нефт ва сайёҳликдан келадиган миллиардлаб дирҳам фойда туфайли мамлакат кун сайин бойиб бормоқда. Уч ярим

милён аҳолининг 59 минг нафари милёнчи бойлардан ҳисобланади.

Амирликдаги уйлар асосан икки-уч қаватли қилиб, оқ тошдан тикланади, уларни аҳолига давлат бепул қуриб беради. Айрим бойлар ўзларига ҳовузлари, хурмо боғлари бўлган улкан қасрлар қурдиришади. Аммо уй-жой жуда қimmat: кўп қаватли уйлардаги икки хонали квартиранинг энг арзони 200 минг дўллар туради.

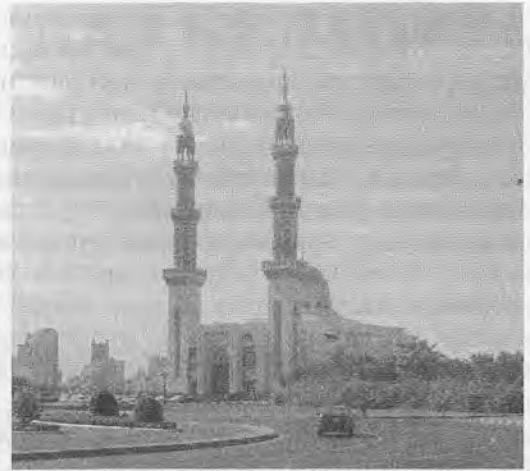
Мамлакат нефт ва қумдан бошқа ҳамма нарсани четдан ташиб келтиради. Тўғри, водийларда деҳқончилик, кўчманчилар орасида чорвачилик, соҳилларда балиқчилик, маржон излаш, шаҳарларда майда ҳунармандлик бир оз ривожланган. Аммо асосий ишлаб чиқариш маҳсулотлари Амриқо, Япония, Англия, Олмония, Италия, Жанубий Қурия, Тайланд, Уммон, Ҳиндистон, Эрон, Сингапур ва бошқа мамлакатлардан харид қилинади.

Амирликларнинг савдо ва сайёҳлик оламидаги шуҳратини Дубай шаҳри мисолида ҳам кўриш мумкин. Масалан, “Буржал-Араб” жаҳондаги энг баланд, энг ҳашаматли меҳмонхона ҳисобланади. Бўйи 321 метр, 202 та оддий хона, иккита қироллик бўлмаси бор. Оддий хонанинг бир кечалик баҳоси минг, қироллик хонасининг баҳоси саккиз минг дўллардир. Меҳмонхонани шунчаки томоша қилиб чиқиш учун ҳам қирқ дўллар тўлаш керак.

Дубайнинг шуҳратини дунёга ёйган яна бир нарсa — Форс кўрфази сувларига қум тўкиб барпо қилинган “Хурмо ороли” номли митти шаҳарчадир. Бу сунъий оролчани 400 метрли кўприк қуруқлик билан боғлайди. Осмондан қарасангиз, орол сув устига шохларини ёйиб турган улкан хурмо дарахтига ўхшайди.

Одамлари асосан “Жип” русумли машиналарни минишади. Йўл ҳаракати қоидаларига қатъий риоя этишади. Сабаби — жарималар жуда катта. Тезликни ошириб қўйсангиз ёки белги-ланмаган жойда тўхтатсангиз, бас, машинадан тўрт қадам узоқлашмай туриб, ойнада “жарима — 100 дирҳам” деган ёзувли қорғозни кўрасиз. Йўл назоратчисининг қўлига пул бераман деб овора бўлманг, чунки назоратчининг ўзи йўқ. Ҳамма йўлларга қўйилган махсус радарлар тезликни оширган ёки йўл қоидасини бузган ҳайдовчини ва машина номерини суратга олиб, шу заҳоти полиция маҳкамасига жўнатади. Жарима — 200 дирҳам.

Амирликлар аҳолисининг тўқсон олти фойзини мусулмонлар, қолганини насроний ва ҳиндукийлар ташкил этади. Биргина Дубай амирлигининг ўзида 513 та жомеъ масжиди бор. Бундан ташқари, барча амирликларда мадрасалар, Қуръон мактаблари ишлаб турибди. Мамлакат аҳолиси шариат қонунларига қаттиқ бўйсуниб яшайди. Аёллар ҳижобда юришади, ўттиз ёшгача бўлган аёллар маҳрамсиз мамлакатга киритилмайди. Маст қилувчи ичимликлар савдоси ва истеъмоли (жамоат жойларида) тақиқланган. Фақат меҳмонхоналарда уч барабар қимматига сотилади. Жиноятчилик йўқ ҳисоби. Энг кўп тар-

қалган жиноят — тагида пули бўлмаган чек ёзиб бериш. Айбдор беш-олти йилга қамалиши мумкин. Қамоқхонадан муддатидан илгарироқ қутулишнинг асло иложи йўқ. Фақат Қуръони каримни тўла ёки ярмини ёдлаб, махсус ҳайъат ҳузурида синовдан ўтгач, озодликка чиқиш мумкин. Аммо сайёҳларни маҳкамага тортиб ўтиришмайди, мамлакатдан ҳайдаб юбора қолишади.

Бирлашган Араб Амирликлари нефт туфайли халқининг тўкин, бадавлат яшашини таъминлаб, тараққиёт ва гуллаб-яшнаш даврини бошдан кечирмоқда. Мамлакатнинг Ўзбекистон билан алоқалари ҳам ривож топмоқда. Ҳаво йўллари очилиб, сайёҳлар ва тожирлар бу юртга сафар қилишяпти.

Аҳмад МУҲАММАД

Қалби уйғоқ инсон учун ҳамиша вақт тифиз бўлади. Бу дунёда фойдани зарардан, ҳақни ботилдан фарқлаган, зиммасидаги масъулиятни англаган кишигина қоқилмайди. Аллоҳ таоло Қуръони каримда марҳамат қилади. **“Аллоҳ мўминларнинг дўстидир. Уларни қоронғу-зулматлардан ёруғлик-нурга чиқаради. Кофирларнинг дўстлари эса шайтонлардир. Улар кофирларни ёруғлик-нурдан қоронғу-зулматларга чиқарадилар. Ана ўшалар жаҳаннам эгаларидирлар ва унда абадий қолажаклар”** (Бақара, 257). Демак, нурга етиш учун мўмин бўлишимиз, гўзал ахлоқ ва хулқлар билан ўзимизни зийнатлашимиз лозимдир. Аммо қиёматгача муҳлат олган иблис (алайҳилаъна) ва у дўст тутганлар бор экан, ҳали Ҳақни танимаган, айниқса, балоғат ёшига етмаганларни адаштиришга, нурдан зулматларга олиб тушишга, нурни зулмат, қоронғуликни ёруғлик деб кўрсатишга уринаверадилар.

иктисодий тўқис, маънан комил бўлишларига чинакам маънода ёрдамлаша олмаётганимиздир.

Албатта, ҳеч бир инсон фарзандини ёмон кўрмайди, хул қи ёмон бўлсин, демайди. Ўзи етмаган орзуларга жигарбанди етишини истайди. Нима яхши нарса кўрса, фарзандида бўлишини орзу қилади. Аллоҳ таоло: **“Фарзандлар дунё ҳаётининг зийнатидир”**, деб

ДУНЁ ҲАЁТИНИНГ ЗИЙНАТИ

Шукр, совет давридагидек даҳрий бузғунчилар қўлига қарам эмасмиз. Шукр, гуноху маъсиятлар ҳукмрон бўлган жойларда яшаётганимиз йўқ. Барча иллатларга шифо Қуръони каримдек дастуриламалга эгамиз. Унинг кўрсатмаларига асосан бир лаҳза хотиржам бўлишга, бир кун ҳам болалар, ёшлар таълим-тарбиясига эътиборсиз, лоқайд қарашга ҳаққимиз йўқ. Чунки турли иллатлар маънавиятимизга раҳна солиб тургани сир эмас.

Ҳар куни Янгийўлнинг қаеридадир бўламан. Хизматим тақозосидан катта-кичик билан учрашаман. Турли воқеаларга гувоҳ бўламан. Шу қадрдон туманимнинг одамлари ҳақидаги яхши гаплар қувонтирса, ёмони ўртайди. Айниқса, оғир жиноятлар, ахлоқий бузилиш, давосиз дардларга чалинишлар камаймаётгани катта ташвиш уйғотади. Энг ачинарлиси — бу залолат ва ҳалокат чоҳига тушаётганларнинг кўпини ёшлар ташкил қилади.

Бу иллатларнинг урчиб кетаётганининг икки сабаби бор деб ўйлайман. Биринчи — бугун дунёда кечаётган глобаллашув жараёнида четдан, мусулмонга хос бўлмаган зоҳири ялтироқ, ботини эса қабиҳ, ботил, ғаразли, жирканч одатларнинг суқулиб кираётгани ва биз уни вақтида пайқамай йўлига тўсиқ қўя олмаётганимиз бўлса, иккинчиси ва асосийси — биз имом-домлалар болаларимиз, ёшларимиз онгига керагича Исломнинг ҳаётбахш нурини етказа олмаётганимиз, эртаимиз эгаларининг фойдали, ҳалол касб-хунар танлаб,

марҳамат қилган. Бу оятнинг маъноси ниҳоятда кенг. Ожиз фикримча, зийнат, яъни, гўзаллик, порлоқлик, эртаси борлик, беғуборлик ҳаммани жалб этади. Ҳамма ўз дунёқараши асосида фарзандининг суяғи қотишини хаёл қилади, мўлжаллайди. Фарзандларимиз замонамиз болалари, миллатимиз ёшлари, яъни, **“дунё ҳаётининг зийнатлари”**га биринчи яхшилигимиз исломий тарбия беришимиздир. Аммо бу иш фақат қуруқ гап билан амалга ошиши қийин. Бунинг учун, энг олдин, оиладан тортиб, кўча-кўйда ҳам ўзимиз комил имон эгаси бўлишга интилиш билан уларга ўрнак бўлайлик. Юртимизда диний ўқув юрлари фаолият кўрсатаётгани қандай яхши! Шу билан бирга, ёшлар тарбияси, таълими янада юксалиши учун давлат миқёсида бир дастур ишлаб чиқилиб, мактаб ва академик литсейларда, коллеж ва ўқув юрларида диний таълим-тарбия сабоқлари мунтазам сувратда жорий этилса, бу йўналишдаги кўпгина оғриқларимиз шифо топарди.

Расулulloҳнинг (соллаллоҳу алайҳи ва саллам): **“Осонлаштирингиз, қийинлаштирмангиз! Хушхабар айтингиз, қизиқтирингиз, нафратлантирмангиз (бездирмангиз)”** деб марҳамат қилганларини унутмайлик.

Орифжон ҳожи ЙЎЛДОШ,

Янгийўл шаҳар

“Олтинобод” жомеъ масжиди имом-хатиби

МУСОХОНХОЖА ДАҲБЕДИЙ

Махдуми Аъзам Косоний-Даҳбедийнинг (раҳматуллоҳи алайҳ) авлодларидан бўлмиш Исмадуллоҳхонхожа Набирахонхожа ўғли Даҳбедийнинг (1898 — 1991) китоблари орасидан топилган ноёб ҳужжат — иршоднома нақшбандия тариқати улугларидан ҳазрати Мусохонхожа Даҳбедийга тегишли бўлиб чиқди. Самарқанд қоғози га настаълиқ хатида ёзилган ва тўрт қадимий муҳр билан тасдиқланган бу ҳужжат катта илмий-тарихий аҳамиятга эгадир.

Даҳбедий хожалар силсиласининг таниқли намояндаси ҳазрати Муҳаммад Мусохонхожа ибн Исохожа Даҳбедий ўн саккизинчи асрнинг иккинчи ярмида нақшбандия тариқати устозларидан бири бўлган. Бу зот тахминан 1708 — 1709 йиллари Даҳбедда таваллуд топган. Отаси Муҳаммад Исохожа Даҳбедийнинг насаби Махдуми Аъзамга (раҳматуллоҳи алайҳ) боғланади.

Мусохонхожа ёшлигида отаси билан Ҳисорнинг Қоратоғ мавзеида яшайдиган тоғаси Муҳаммад Ризохожаникига боради. У самарқандлик Хожа Авлиёнинг ва 120 ёшга кирган Султон Ҳофиз Убаҳийнинг халифаларидан эди: у эса ўз вақтида Маҳмуд Исфаронийнинг, у эса шайх Муҳаммад Саид Муаммар Ҳабашийнинг халифаси эди, у эса “увайсий” саналиб, бевосита жаноби Расулуллоҳга (соллаллоҳу алайҳи ва саллам) руҳониятда байъат қилган ҳисобланар эди.

Ёш Мусохонхожа тоғасининг ишорати билан Байтуллоҳ зиёратига жўнайди, йўлда Ҳиндистонда бўлиб, у ерда Мирзо Жаҳоннамо деган киши орқали машҳур пири муршид Муҳаммад Обид Жаҳонободий билан учрашади ва унга қўл бериб, шогирд тушади.

Ўша вақтда ҳинд ўлкасида Алфи Соний тариқати ҳукмрон эди. Бу тариқат нақшбандия,

қодирия, суҳравардия, чиштия тариқатларини бирлаштириб, янги Алфи Соний тариқатини тузган улуг шайх Аҳмад (Мужаддид Алфи Соний) номи билан аталар эди. Мусохонхожанинг пири Муҳаммад Обид Шайх Аҳмаднинг ўғли шайх Абдулаҳаднинг фарзанди эди.

Шайх Муҳаммад Обид самарқандлик шогирдини яхши кутиб олади ва унга катта илтифотлар кўрсатади. Ҳижрий 1160 йили пири муршид вафот этгач, Мусохонхожа Даҳбедий унинг ўрнига тариқат раҳбари бўлиб қолади. У ўн икки йил Ҳиндистонда фаолият кўрсатиб, нақшбандия тариқатини янгидан асл ҳолига қайтариб, унинг марказини қайтадан Даҳбедга олиб келади. Бу ҳақда Абу Тоҳирхожанинг “Самария” асарида шундай келтирилган: “Самарқанд ва унинг атрофида бўлган бузғунчилик ва вайронагарчилик вақтида Ҳазрати Мусохон Ҳиндистон мамлакатига кетиб, унда Ҳазрати Миён Муҳаммад Обид соҳибга мурид бўлиб, Ҳазрати Миён аждодларининг Алфи Соний тариқатини янгиледи ва шариф боболарининг силсиласини янгиледи”. Мусохонхожа Даҳбедда нақшбандия тариқати издошларига раҳбарлик қилди. Халқни ҳидоят йўлига чорлади.

Ҳазрати Мусохонхожа Даҳбедий замонасининг улуг мутасаввуфларидан эди. Тасаввуф ва шариатга оид бир қанча асарлар таълиф этганлар. “Касир ул-фавоид” (“Тазкираи Эшони Мусохон”), “Жоми жаҳоннамои”, “Айн ул-маъоний”, “Дор ул-асрор”, “Санад ул-аброр”, “Зубдат ул-ҳақоиқ ва наводир ул-маориф”, “Дар фазилати Пайғамбар”, “Дор ул-мақнун”, “Маҳзан ул-таъриф” каби асарлар шулар жумласидандир.

Бу зот ҳақларида ҳам бир қанча асарлар ёзилган. Уругтлик

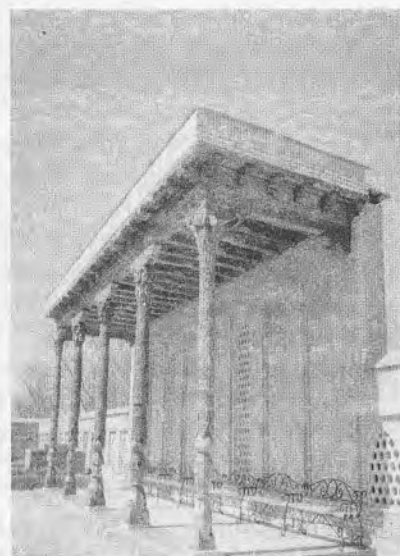
машҳур адиб ва тарихчи Жумақули Уругтий (Ҳумулий)нинг “Маноқиб ҳазрати Мусохон” асарида пири муршид ҳақларида батафсил маълумот берилган.

Нақшбандия силсиласининг таниқли пири комили ҳазрати Муҳаммад Мусохонхожа Даҳбедий (раҳматуллоҳи алайҳ) ўн саккиз йил сулук юритиб, ҳижрий 1190 (милодий 1776) йили 27-муҳаррам куни вафот этди ва Махдуми Аъзам даҳмасига дафн қилинди.

**Аъламхон ИСМАТУЛЛОҲ
ХОЖА ўғли НАБИРАЕВ,
Самарқандаги Ҳазрати Ҳизр
музей-масжиди мудири**

Манбалар:

1. Ботурхон Валихўжаев. “Хожа Аҳрори Валий”, Самарқанд, 1993 йил.
2. Комилхон Каттаев. “Махдуми Аъзам ва Даҳбед”. Самарқанд. “Сўғдиён”, 1994 йил.
3. Абу Тоҳирхожа. “Самария”, Тошкент, “Камалак”, 1991 йил.
4. Муҳаммад Мусохонхожа Даҳбедий. “Зубдат ул-ҳақоиқ”. Комилжон Каттаевнинг шахсий кутубхонаси.

Анселмо ТУРМЕДА (Абдуллоҳ Таржимон)

ҚАНДАЙ ҚИЛИБ МУСУЛМОН БЎЛГАНИМ ҲАҚИДА

(“Тухфатул ариб фир-радди ғала аҳлис-салиб”)

(Давоми. Бошланиши 14-бетда)

Мамлакат Майорка ороли номи билан машҳур. Ўрмонларининг асосий қисмини зайтун ва анжир дарахтлари ташкил қилади. Ҳар йили Миср ва Искандарияга йигирма минг бочкадан зиёд зайтун ёғи юборилади. Оролда ёши бир юз йигирмадан ошган метин қалъа бор.

Отам Майорка аҳолисидан. Мендан бошқа фарзанди йўқ. Олти ёшга тўлганимда мени бир руҳоний муаллимга топширди. Мен бу руҳонийдан Инжилни ўргандим. Икки йил давомида Инжилнинг ярмидан кўпини ёдладим. Бундан сўнг икки йилча Инжил луғатлари ва мантиқ илмини ўрганиш билан машғул бўлдим. Кейинчалик Каталон ерларига кирувчи, насронийлар орасида илм диёри ҳисобланган Лорида шаҳрига бордим. Бу мамлакатни ўртасидан денгиз иккига ажратиб туради. Тупроқларида олтин кўп бўлса-да, харажатларини қопламагани учун олтин қазиб олинмайди. Мевага жуда бой. Дехқонларнинг битта шафтолини тўртга бўлиб қуёшда қуритишганини, қовоқ билан сабзини қоқи қилиб, қишда сувлаб барра сабзавотдек истеъмол қилишларини кўрдим. Насронийлардан илм ўрганишни хоҳганлар бу ерга тўпланишади. Адади минг-минг беш юзтагача борадиган талабалар гуруҳига фақат уларга дарс берадиган роҳиб(папаз)гина аралашади ва бошқаради. Мамлакатда энг кўп ўсадиган ўсимлик сафрондир. Мен бу ерда олти йилча тиб ва нужум илмини ўқидим. Сўнгра тўрт йил давомида Инжил ва Инжил луғатларидан дарс бердим.

Кейинчалик Набунияга бордим. Бу ер жуда катта шаҳар ҳисобланади. Атрофда тош бўлмагани учун иморатлари гиштдан қурилган. Мамлакатдаги ҳар бир гишт қуйувчининг махсус тамғаси бор. Гиштларнинг пишиқ-пухталиги маъмурлар томонидан назорат қилинади. Биронта гишт қуйувчининг гишти уқаланиб кетса, пули қайтариб олиниб, дарра билан жазоланади.

Ҳар йили бу шаҳарда илм олиш учун икки мингдан ошиқ талаба тўпланади. Таҳсил олаётганлар ажралиб туриши учун — хоҳ ҳукмдор бўлсин, хоҳ шаҳзода бўлсин — барчалари руҳоний кийимини кияди. Уларни ҳам фақат дарс берувчи роҳиб бошқаради. Мен бу мамлакатга

келгач, Никола Мартил исми билан танилган, насоролар орасида обрўйи баланд кекса бир роҳибнинг черковига жойлашдим. Бу зот насоролар орасида илм ва диндорлик жиҳатидан юксак мартаба соҳибидир. Ўз замонасининг олими эди. Ҳукмдорлар у билан маслаҳатлашиб иш кўрар, совға-саломлар юборар эдилар. Унинг бу ҳадыларни қабул қилиши шараф ҳисобланарди, насронийлар уни жуда эъзозлашарди.

Мен бу роҳибдан насоро динининг усул ва ҳукмларини ўргандим. Доимо унинг хизматида бўлдим. Унга яқин бўлишга ҳаракат қилдим. У ҳам мени ҳар кимга энг яқин талабаси сифатида таништирарди. Бир-биримизга шу даража яқинлашиб кетдикки, уйининг ва оморларининг калитларини менга топшириб қўйди. Аммо уйдаги, онда-сонда кириб турадиган бир хонанинг калитини бермади. Аллоҳ билар, балки бу ерга унга ҳады қилинган нарсаларни кўяр. Мен унинг ҳузуринида ўн йил илм ўргандим. Бугун ғайратим билан ҳаракат қилиб, унга қаттиқ боғланиб қолдим.

Бир куни устозим касалга чалиниб, дарсга чиқолмади. Талабалар дарсхонада ўтириб, бир қанча масалалар бўйича музокара қила бошлашди. Ниҳоят, баҳс Жаноби Ҳақ таолонинг Ҳазрати Исога туширган “Сендан сўнг бир пайғамбар келади, исми шарифи Парақлитдир”, мазмунидаги илоҳий ҳукмига келиб тўхтади. Йиғилганлар ўртасида бу хусусда жуда кўп мунозара бўлди. Бироқ масалани ҳал қилолмай тарқалишди. Мен ҳам ўрнимдан туриб, устозим ҳузурини кетдим.

— Бугун қандай мавзуларни гаплашдиларинг? — деб сўради у мендан.

— Парақлит исмида ихтилоф бўлди. Фалончи ундай деди, писмадончи бундай жавоб қилди, — дедим.

— Сен нима дединг? — деб сўради устозим.

— Фалон шарҳчининг Инжил шарҳида кўрсатган жавобини бердим, — дедим.

Жавобни эшитган устоз:

— Сен хато этмабсан, масалага бир оз яқинлашибсан, — деди. — Фалончи хато қилибди. Фалончи эса жуда яқинлашибди. Лекин ҳеч ким тўғри жавоб бермаган. Бу улуг исмни фақат илми кучли олимларгина билдилар. Сизларнинг эса, илмдан насибаларинг жуда оз.

Устознинг бу гапларидан сўнг мен ўрнимдан туриб, унинг оёқларига ёпишдим.

— Ҳазрат, ўзингизга маълум, мен ватанимни тарк этиб, узоқ ўлкалардан бу ерга келганман. Ўн йилдан бери ризолигингизга эришиш учун ғайрат қиялман. Сиздан беҳад кўп билим олдим. Ҳозир сиз муҳтарам устозимдан бу муборак исмни ҳам бандангизга билдириш билан эҳсонингизни тугал қилишингизни ўтинаман.

Менинг сўзларимни эшитиб, устоз йиғлай бошлади ва шундай деди:

— Ўғлим, валлоҳил азим, менга яхши хизматинг, севгинг ва садоқатинг сабабли сени жуда яхши кўраман. Ҳа, бу муборак исмни билишда чексиз фойдалар бор. Лекин сир сақлаёлмайсан деб кўрқаман. Насоролар билиб қолишса, сени ўша заҳоти ўлдиришади.

Унинг сўзлари менинг қизиқиш ва ҳайратимни янада орттирди:

— Устоз, — дедим. — Аллоҳ, Инжил ва Масиҳ ҳаққи, менга айтадиган сирларингизни ҳеч кимга очмайман!

Ваъда берганимдан сўнг устозим бундай деди:

— Ўғлим, сен менинг ҳузуримга келганингда мамлакатингнинг мусулмон диёрларга яқин ё узоқлигини, мусулмонлар билан жанг қилган ёки қилмаганларингизни сўраган эдим. Бу саволларни Ислом билан орангиздаги айрилиқ даражасини ўлчаш учун сўраган эдим. Билгинки, “Парақлит” исми мусулмонларнинг пайғамбари Ҳазрати Муҳаммаднинг (соллаллоҳу алайҳи ва саллам) муборак исмидир. Унга Жаброил (алайҳиссалом) воситасида тўртинчи китоб — Қуръон нозил бўлган. Бу китобнинг у пайғамбари жалилга нозил бўлишини, динининг ҳақ дин эканини ва миллатининг Инжилда номи билдирилган ҳақ миллат бўлишини Жаброил (алайҳиссалом) хабар берган.

— Унда насронийлик ҳақида нима дейсиз? — деб устоздан сўрадим.

Бу гапимни эшитган устоз жуда жиддий тус олди ва шундай деди:

— Ўғлим, агар насронийлар Исонинг (алайҳиссалом) динида бўлганларида, илоҳий динга қоим бўлар эдилар. Чунки Исонинг ва бутун пайғамбарларнинг динлари Аллоҳнинг динидир.

— Ундай бўлса, бу ишдан қутулиш қандай бўлади?

— Мусулмон бўлиш билан.

— Мусулмон бўлган нажот топадими?

— Ҳа, мусулмон бўлган дунё ва охирада нажот топади.

— Ҳазрат, энг фазилатли ва хайрли нарса нима бўлса, ақлли киши ўзи учун уни танлайди. Сиз Ислом динининг фазилати ва юксак қийматини

билганингиз ҳолда, нима учун мусулмон бўлмадингиз? Нима тўсқинлик қилди? — деб сўрадим.

— Ўғлим, Аллоҳ таоло Исломиятнинг фазилатини ва Ислом пайғамбарининг шарафини менга ёшлигимда эмас, ёшим анчага бориб қолганидан сўнг насиб этди. Бу хусусда биз учун ҳеч қандай узр йўқ. Балки илоҳий ҳужжат зиммамизда турибди. Агар сендек пайтимда Вожиб таоло ҳазратлари мени ҳидоятга буюрганида, ҳар қандай нарсани тарк этиб, ҳақ динга тез кирардим. Дунёга муҳаббат ҳар гуноҳнинг боши ва тамалидир. Менинг насоролар ичида эришган иззат-ҳурматимни, обрўйимнинг катталигини ва давлатимни биласан. Агар менда мусулмонликка бир оз майл ва рағбат кўрилса, насоролар мени тинч қўймадилар, дарҳол ўлдирадилар. Фараз қилайлик, уларнинг кўлидан қутулиб, Ислом мамлакатларига илтижо қилдим. Мусулмонларга “Мен Ислом динини қабул қилдим, сизнинг ёнингизга келдим”, десам, улар: “Ҳақ динга кириб фойда топибсан. Аллоҳнинг азобидан қутқарган бир динга кириш билан бизни миннат остида қолдирдим деб ўйлайсанми?” дейдилар. Мен уларнинг тилини билмайман. Улар менинг ҳаққимни билмадилар. Тўқсон ёшли бир қария сифатида ёнларида қолиб, очимдан ўлиб кетаман. Аллоҳга шукрки, мен Ҳазрати Исога юборилган диннинг бутун ҳақиқатларига ишонаман.

— Ҳазрат, мен Ислом диёрига кетсам ва мусулмон бўлсам, менга ёрдам бериб, далолат эта-сизми? — дедим мен. Устоз:

— Агар ақлинг бўлса ва қутулиш ниятида бўлсанг, ҳеч кечиктирма, кет. Дунё ва охира саодати сенкидир. Лекин, ўғлим, ўртамизда кечган бу сўзларни ҳозирча ҳеч ким билмайди. Суҳбатимизни сир сақлашинг лозим. Агар бу гаплардан ниманидир сездириб қўйсанг, насронийлар сени ўша заҳоти ўлдиришади, мен сени қутқариб қололмайман. Бу гапларни мендан эшитганингизни айтишинг ҳам сенга фойда бермайди. Чунки мен жонимни сақлаб қолиш учун инкор қиламан. Менга қарши айтган сўзларингизга улар кулоқ солишмайди, натижада ўзингизга қийин қиласан. Хуллас, бу хусусда бирон нарсани билиб қолишса, мен сенинг қонингдан масъул эмасман, — деди.

— Бундай ҳолдан Аллоҳ сақласин, — деб устозга тасалли бердим.

Йўл тайёргарлигини кўриб, устоз билан видолашдим. У менга хайрли дуо қилиб, йўл харажатларим учун элликта олтин совға қилди. Мен у ердан денгиз йўли орқали ўзимнинг мамлакатим Майоркага келдим. Олти ой яшагач, Сижилияга ўтдим. Мусулмон мамлакатларига кетадиган кемани кутиб, беш ой у ерда қолдим. Тунисга кетадиган кема келгач, уни кираладим. Оқшом пайти

сузиб кетдик. Аллоҳнинг ёрдами билан эртаси кун пешин вақти Тунис бандаргоҳига етиб келдик. Менинг келганимдан хабар топган насоролар йиғилиб, мени уйларига олиб кетишди. Тўрт ойгача уларнинг меҳмони бўлдим. Бир куни насоролардан ҳукумат доирасида тилимизни биладиган бирон киши бор-йўқлигини сўрадим. У пайтлар Тунис беки Абул Аббос Аҳмад исмли бир зот эди. Унинг Юсуф ат-Табиб исмли хусусий табибининг насоро тилини билишини айтишди. Бу гапни эшитиб беҳад севиндим ва дарҳол табибнинг қаерда яшашини сўрадим. Мени унинг уйига олиб боришди. Табибга аҳволимни арз этиб, мусулмон бўлиш учун келганимни айтдим. Бу хайрли иш унинг воситасида амалга ошиши табибни жуда қувонтирди. Отига миниб, мени саройга олиб келди. Абул Аббос Аҳмаднинг ҳузурига кириб, мен ҳақимда гапириб берди ва мени қабул қилиши учун изн олди. Ичкарига кирдим.

Абул Аббос ҳазратлари олдин менинг неча ёшда эканимни сўради. Айтганимдан сўнг:

— Хуш келдингиз. Жуда яхши... мусулмон бўлинг. Аллоҳ муборак айласин, — деди.

Шунда мен таржимонлик қилаётган табибга:

— Марҳамат қилиб жанобга айтсангиз: бир киши динини тарк этса, у ҳақида кўп иғволар бўлади. Шунинг учун бир илтимосим бор, бу ерда яшайдиган насороларнинг улуғлари чақирилсин ва улардан мен ҳақимда сўралсин. Уларнинг гувоҳликларидан сўнг мусулмон бўлсам, — дедим.

Илтимосимни эшитган Абул Аббос таржимон воситасида:

— Сен Абдуллоҳ ибн Саломнинг⁵ имон ила мушарраф бўлган пайтида Ҳазрати Пайғамбардан (соллаллоҳу алайҳи ва саллам) талаб этгани-

дек бир илтимосни сўрадинг, — деди ва Тунисдаги бир қанча насоро тужжорларга ва уларнинг улуғларига хабар юборди. Мен эса мажлисга яқин бир хонага кириб турдим. Насоро вакиллари йиғилишгач, Абул Аббос улардан сўради:

— Денгизнинг у ёғидан келган янги роҳиб ҳақида фикрингиз қандай?

Улар:

— Динимизнинг жуда улуғ олимидир. Буюкларимиз илмда ундан юксак даражада ҳеч кимни кўрмаганларини таслим ва тасдиқ этишган, — деб жавоб қилишди.

Шунда Абул Аббос:

— Агар бу одам мусулмон бўлса, нима дейсизлар? — деди.

Ҳаммаси бирдан:

— Аллоҳ сақласин, — дедилар. — Бу одам ҳеч қачон бу ишни қилмайди!

Абул Аббос ҳазратлари уларнинг бу гапидан сўнг, мени чақиртирди. Мен барчанинг олдида шаҳодат келтирдим. Йиғилганлар ҳайрат ва даҳшат ичида қолишди ва шундай дейишди:

— Бу одамни мусулмон бўлишга мажбур қилган нарса уйланиш орзуидир. Чунки бизда роҳиб уйланмайди.

Сўнг гам-қайғу ичида чиқиб кетишди. Абул Аббос ҳазратлари менга кунда бир чорак динар маош белгилаб, меҳмонхонага жойлаштирди. Ҳожи Муҳаммад ас-Сафарнинг қизига уйлантирди ва тўйимдан олдин юз олтин, бир сидирға кийим-бош эҳсон этди. Бу пулларга тўй қилдим. Завжамдан бир ўғил кўрдим. Толеи баланд бўлсин, деб Пайғамбаримизнинг (соллаллоҳу алайҳи ва саллам) исмларини қўйдим.

(Давоми келгуси сонда)

⁵ Сийар китобларида келтирилишича, Абдуллоҳ ибн Салом яҳудий олимларидан Ҳусайн исмли бир зотдир. “Абдуллоҳ” исмини мусулмон бўлганидан сўнг жаноби Пайғамбаримиз қўйганлар. Унинг мусулмонликни қабул қилиши бундай бўлган эди:

Пайғамбаримиз Мадинага ҳижрат қилиб, Ҳазрати Абу Аййубнинг уйини шарафлантирганлари кун Ибн Салом Пайғамбаримизнинг ҳузурларига келди, муборак юзларига диққат билан қараб: “Бу юз ёлғончи эмас”, деди ва шу заҳоти имон келтирди. Шундан сўнг:

— Ё Расулуллоҳ, — деди, — менинг миллатим жуда иғвогар халқдир. Мусулмон бўлганимни эшитсалар, мен ҳақимда ақлга тўғри келмайдиган иғволарни тарқатишадди. Шунинг учун мен бир ерга яширинсам-да, уларнинг улуғлари, олимларидан менинг ҳол ва шанимни сўрасангиз.

Ибн Саломнинг бу илтимоси инobatта олиниб, яҳудийларнинг эътиборли кишилари чақирилди. Ибн Салом ҳақидаги фикрлари сўралди. Яҳудийлар бир оғиздан:

— Бизнинг энг олим ва фозилимиздир. Отаси ҳам ота-

ларимизнинг энг олими ва энг фазилатлиси эди, — дейишди.

Кейин Пайғамбаримиз улардан:

— Агар ҳозир у мусулмон бўлса, нима дейсизлар? — деб сўрадилар.

— Унинг мусулмон бўлишидан Аллоҳ сақласин! — дейишди улар.

Шу пайт Ибн Салом Пайғамбаримизнинг ишоратлари билан ўртага чиқди, ҳаммага эшиттириб шаҳодат келтирди ва яҳудийларга:

— Эй яҳудий жамоаси! Нима учун имонга келмайсиз? Бу муборак зот пайғамбарлиги кутилган зотнинг айнан ўзи эканини биласиз-ку?! — деб хитоб қилди.

Яҳудийлар бу гапни эшитгач, Ибн Саломга:

— Ёлғон айтаяпсан. Ичимизда энг жоҳил ўғли жоҳил, фасодчи ўғли фасодчи сенсан! — дейишди.

Ибн Салом ҳам:

— Мана, ё Расулуллоҳ! Мен сизга тўхматчилигини айтганим миллат шулардир, — деди.

Шундан сўнг бу яҳудий жамоаси Пайғамбаримизнинг ҳузурини саодатларидан чиқариб юборилди.

Сайид Неъматуллоҳ ИБРОҲИМ

Қалбингда сенинг нур кўрадирман

* * *

Бир Ишқ, анинг сиррини бу қон била олмас,
Бир нур, анинг важҳини бу жон била олмас.

Бир дард, анинг жабрига олам чидай олмас,
Бир аҳд, анинг ҳаддини Кайҳон била олмас.

Бир сирки, маним жонима ўтлар соладир, бас,
Беҳуда эрур сўйламак, Инсон била олмас.

* * *

Дунё, чаманинг ичра сенинг зар кўрадирман,
Шул зарни талош этгали ханжар кўрадирман.

Фафлатда қолиб ўзлигини англамаганлар
Шақлида мудом маймун ила ҳар кўрадирман.

Эй ошиқи зор, наздима сен келки саҳарлар,
Қалбингда сенинг нур ила жавҳар кўрадирман.

* * *

Не жабру жафо бўлса мудом Ёр тарафинда*,
Не аҳду вафо бўлса ниҳон ор тарафинда.

Фафлатга мудом жўр этадир қўшиғини дайр,
Бозорини ул қиздиради чор тарафинда.

Жоҳилни ҳамон толе суяр салтанат ичра,
Ошиққа эса бахт куладир дор тарафинда.

* * *

Севдингми, дилим, оташ ила ёр бўладирсан,
Фафлатга мудом душману агёр бўладирсан.

Номаҳрам эрур Дунё сенинг розинга, билким,
Розингни анга сўйламагил, хор бўладирсан.

Ҳар бир нафасинг ишқ ила омукта бўлибди —
Сен бор эдинг олам аро, бор бўладирсан.

* * *

Кошқийди куфр бирла Сени фарқ эта олсам,
Фикримни Сенинг зикринг ила барқ эта олсам.

Чун комил ўлиб донишу илм, ақлу хирадда,
Мағрибни улғу илминг ила Шарқ эта олсам.

Равшан биламан: фалсафанинг кўзлари кўрдир,
Оҳ, нуринг ила кошки уни фарқ эта олсам!..

* * *

Бу ишқи бало дастида заҳматга кўмилдим,
Нурин тиладим Ёрни, сийратга кўмилдим.

Севдим-да ахийр, субҳи саҳар олама боқдим,
Ҳар заррада кўрдим Ани, ҳайратга кўмилдим.

Меҳнат тиладим, ҳам сўрадим васлини Унинг,
Жабрида куйиб, нур ила раҳматга кўмилдим.

* * *

Куйдиргали келган эсанг, ўт, қонима туш сен,
Суйдиргали келган эсанг, ўт, жонима туш сен.

Кўнглим совутар бўлсанг агар ранг ила бўйдин,
Бўстонима туш, ҳар гулу райҳонима туш сен.

Узмоқчи эсанг умрими бу фисқу фужурдан,
Имкониму ҳар ёниму ҳар онима туш сен!..

* * *

Ё Раб! дедиму “Ху” ила Бағдода етишдим,
Ё Фавси кабир, ишқ ила бомдода етишдим.

Иршод узатиб Шайхи Умар дастимга маним,
Ҳол бирла чунон сўзлади... имдода етишдим.

Бунёди дилим завқи ила сархуш ўлубон,
Қайтдим ватаним бағрига — барбода етишдим...

* * *

Ё Раб, бу замон гумроҳ ўлуб роҳ йўқотибман,
Бедард ўлубон андуҳ ила оҳ йўқотибман.

Ул Сарвари Олам эди-ку кўнглимда маним,
Кўнглим тубидан балки улғу шоҳ йўқотибман.

Сиймин қамарим кўксима нур бергучи эрди,
Тийра фалаким узра букун моҳ йўқотибман...

* * *

Эй дўсти азиз, боқки бу Дунё ватанингдир,
Ол рангу бўйин меҳр ила Дунё чаманингдир.

Ўқдай учадир сўнгра сенинг умри шамолнинг,
Чопгил, фанимат билки бу Дунё саманингдир.

Ўқбода сенинг меҳри дилинг бўлса-да маҳмил,
Жисминг қоладир бунда, чу Дунё кафанингдир...

Душанбе

* “тарафинда” — Шоҳ Машраб радифи

ФАРЗАНДГА ЭНГ ЯҚИН ИНСОНЛАР

Боболаримиз Аллоҳ таолонинг охириги ва мукамал дини Ислому орқали яхшилик ва чиройли хулқни эгаллашган, фарзандларини шу гўзал асосда тарбиялашган.

Одоб-ахлоқ, албатта, оилада шаклланади. Инсон камолотида, аввало, яхши оила муҳити катта аҳамиятга эга. Оилавий ҳаёт орқали фарзандлар жамият талабларини англайди, жамият тараққиётида ўз ўрни қандай бўлиши кераклигини ўрганади.

Зарурат юзасидан дўконга тушган эдим. Ўн ёшлар атрофидаги бир бола онасининг гапига қулоқ солмай, хархаша қилаётганига кўзим тушиб қолди. Онаси уни юлатмоқчи бўлар, лекин ниманидир сотиб олиб беришини истаётган бола хархашани авж олдиран эди. Она атрофдагилардан хижолат чекиб, боласининг айтганини бажарди. Баъзан шундай ҳолатда бола онасидан тарсаки еганини ҳам кўрганмиз...

Уйимиз орқасида ўйингоҳ бор. Доимо болалар билан гавжум, гоҳо кечалари соат бир-иккида ҳам тин олмайди — йигит-қизларнинг бақир-чақир овози эшитилиб туради. Ажабо, улар кечаси ўйингоҳда нима қилишаркин? Наҳот уларнинг ота-оналари хавотир олишмаса? Бундай дайдиб юришларнинг илдизи қайда?

Бола азиз, одоби ундан ҳам азиз. Кўзимизга беозор кўринган фарзандимиз гапимизга кирмаяптими, қайт деган пайтимиз қайтмаяптими, демак, тарбияни анчагина бўшаштириб юборибмиз. Чунки кўп нохуш оқибатлар катталар

гапига қулоқ солмаслик, бекорчилик, саёқ юришдан келиб чиқади.

Кўпчилик бир нарсага одатланганмиз — кўча-куйда ёшларнинг ноҳўя хатти-ҳаракатларига кўзимиз тушса, “Буларнинг тарбияси ёмон бўлиб кетди, мактабдагилар қаяққа қарамоқда?” деб кўямиз.

Нега? Чунки шундай дейиш қулай, шу гап билан ўзимизни оқлаймиз, тинчлантираемиз. Ўзимиз эса иш, уй-рўзғор ташвишлари баҳонасида фарзандларимиз билан бирпас дилдан суҳбат куришга вақт ажратмаймиз. Ҳафсала-сизлик қиламиз. Шу зайлда ойлар, йиллар ўтиб, фарзандлар уйлаганимиз, орзу қилганимиздан бошқачароқ бўлиб вояга етишади. Уларнинг тарбиясида кўп нарса ни бой бериб қўйган бўламиз...

Тўғри-да, бир гўзал мевали боғ яратаман деб ҳар хил кўчатлар эксақ-у, кейин ўз ҳолига ташлаб қўйсақ, меҳримизни бермасак, парвариш қилмасак, у боғга эмас, чангалзорга айланиши тайин-ку.

Баъзида бемаъни-беҳаё кўрсатув ё сериалларни кўришдан фарзандларимизни қайтармаймиз. Қайтармоқчи бўлсак, улар гапимизга қулоқ ҳам солмайди. Нега шундай бўлиб қолди? Ота-онасини ҳурмат қилмай, “нобо” филмларни томоша қилишни хуш кўрган фарзанд келажакда атрофдаги жамоага қандай муносабатда бўлади? Масаланинг энг муҳим томони шу.

Соатлаб, ҳатто кун бўйи телесериал кўриб ўтирадиган фарзандларимизга нега биз илгарироқ бирор илм-хунар ўргатмадик,

қалбида бирор касбга меҳр уйғотмадик?

Ризқ инсоннинг томоғидан ўтган нарсадир. Аллоҳ емакнинг ҳалол-пок бўлмоғини амр этган. Ризқнинг ҳалол пок бўлмоғи ўта муҳим масала. Аллоҳ таоло айтади: **“Аллоҳ сизлар учун Ерни қароргоҳ, осмонни том қилиб қўйган ва сизларга сурат (шакл) бериб, суратларингизни гўзал қилган ҳамда сизларни пок нарсалардан ризқлантирган зотдир. Мана шу Аллоҳ — Парвардигорингиздир. Бас, (барча) оламларнинг Парвардигори бўлмиш Аллоҳ баракотлидир”** (Ғофир, 64).

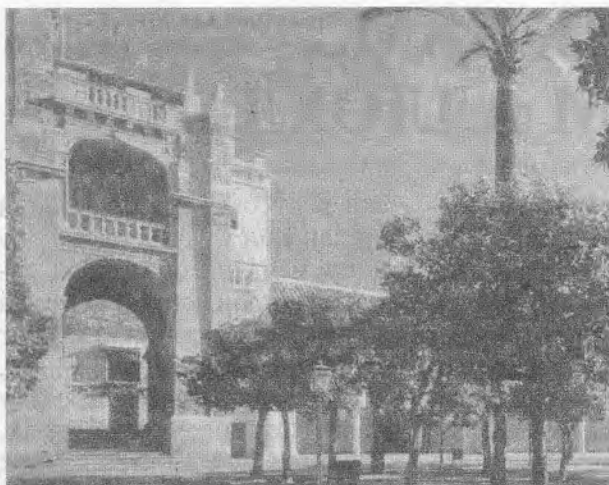
Нақл қилишларича, Пайғамбаримиз Муҳаммад (соллаллоху алайҳи ва саллам) тиланиб юрган бир одамга битта болта, битта арқон бериб, тоғдан ўтин кесиш келишни тавсия этадилар.

Азиз фарзандларга ота-онасидан ҳам яқин инсон борми? Қадимдан ота-боболаримиз ўғил болаларни ёнларига олиб иш ўргатишган, момоларимиз эса, эсини таний бошлаган қизларнинг қўлига нина, ип, мато тутқазिशган.

Оилада фарзандларга она яқинроқ бўлади. Бугунги оналарнинг имкон қадар тиббий билимлардан хабардор бўлиши (ақалли “уй ҳамшираси” даражасида), бичиш-тикиш, каштачи, дўппидўзлик каби хунарлардан, компютер билимларидан хабардор бўлиши айна муддаодир.

Дилором МУРОДОВА

ҚУРТУБАДА ЯНГРАГАН АЗОН

Айрим ноҳолис тадқиқотчиларнинг ўрта асрлар жаҳолат, илмсизлик замони эди, деган иддаоларига зид ўлароқ, тарихчилар бу даврда Ислом ҳазораси гуллаб-яшнаганини, мусулмонлар Оврупага илм-фан, зироатчилик ва маданият олиб келишганини фахр-ҳаяжон билан ёзишади. “Оврупа мусулмон олимларининг овозидан уйғонди”, деб битган эди бир донишманд. Бунинг исботи учун Куртуба тарихи билан қисқача танишиш қифоя.

Мусулмон фотиҳларининг Испанияга, шу жумладан, Куртубага юришлари Жабали Торик (Гибралтар) бўғози орқали ҳижрий 92 (милодий 711) йилда бошланган эди. Ҳижрий 138 йилга келиб Абдурахмон Биринчи ад-Доҳилий Испания замида умавийлар амирлигини ўрнатиб, Куртубани пойтахт қилди. Бу шаҳар ҳижрий 646 йилгача, яъни, испанлар қайтадан эгаллагунича, беш юз йилдан зиёд вақт мобайнида Ислом ҳазораси ва маданияти гуллаб-яшнаган, илм-фан равнақ топган ўлка сифатида шуҳратини йўқотмади.

Куртуба ўша пайтда Оврупадаги энг катта пойтахт бўлиб, улуғворлиги ва эътибори жиҳатидан фақат Бағдод ва Қўстантаня (Истанбул)дан кейин турарди. Ушанда Куртубада бир милён аҳоли яшаган. Ҳамма хонадонларга сув тармоқлари киритилган, кўчалар ёритилган. Шаҳар топтоза, атрофи боғ-роғлар билан ўралган, ҳашаматли қасрлар чиройи кўзни қамаштирар эди.

Куртуба илк марта милoddан аввалги 206 йил солномаларида тилга олинган. Рим ҳукмдори Клавдий Марселл уни Ички Испанияга пойтахт қилган эди. Шундан кейин шаҳар бир неча марта қўлдан-қўлга ўтди. Бироқ энг гуллаб-яшнаган даври мусулмон Куртубаси замонидир.

Мусулмон фотиҳлари ҳаракати билан милoddий саккизинчи асрдаёқ бу ўлкада илк бор гурч, анор, хурмо, пахта етиштирила бошланди, ипакчилик ривожланди. Самарқанд ва Бухоро қоғоз усталарининг хунари Куртубада ҳам авж олди, шаҳарда бир неча қоғоз тегирмонлари ишга тушди. Шойи, парча, жун газламалар, терининг қимматбаҳо навлари, шиша ва бронза идишлар, фил терисидан маҳсулотлар ва қурол-яроғ, қиличлар тайёрлашда Куртуба хунармандларининг олдига тушадиган топилмай қолди. Мусулмонлар туфайли Оврупада кулолчилик ва чинни буюмлар тайёрлашга киришилди.

Куртуба илм-фан соҳасида айниқса катта шуҳрат қозонди. Бу ерда саккиз юзта олий илм даргоҳи, бир минг етти юзта масжид бўлган. Олимлар, Қуръон ҳофизлари, фақиҳлар жуда кўп бўлган.

Шаҳардаги “Ал-Ҳикам” кутубхонасида Қуръон тафсири, ҳадис, тарих, тиб, фалакшунослик, ҳандаса, риёзат, тилшунослик ва бошқа соҳаларга оид тўрт юз минг жилд китоб бўлган эди. Кутубхонадаги фақат шеърый девонлар мундарижаси қирқ тўрт жузга етган. Ваҳоланки, ўшанда Оврупа қироллик кутубхонасида бор-йўғи юз жилд китоб бўлган. 785 йили қурилган, умумий майдони 23,4 минг квадрат метрли жомеъ масжиди (майдонига кўра дунёда учинчи ўринда), “Қасрул халифа” деб ном олган аз-Захро саройи ва бошқа ёдгорликлар Куртубадаги исломий меъморликнинг шоҳ асарлари сифатида ҳанузгача ақллари лол қолдиради.

Куртуба жаҳон фанига улкан ҳисса қўшган атоқли алломалари билан ҳам ном чиқарган. Улардан Боқий ибн Моҳлад ибн Язид ибн Абдурахмон (Имом Куртубий номи билан машҳур) Ислом оламида тан олинган муфассир ва муҳаддис саналади. У Қуръони каримга тафсир ёзган. “Сунан”и ҳам бор. Ўзи обид, тўғрисўз, холис инсон бўлган. Ҳижрий 276 йили вафот этган.

Абу Умар Юсуф ибн Абдуллоҳ ибн Абдулбар ал-Куртубий (ҳижрий 368—463) ҳам улуғ муҳаддис, муаррих, адиб эди. Мадраса таҳсилдан сўнг Мисрда, Маккада машҳур муҳаддислардан илм ўрганган. Кейин Лиссабон ва Чантар (Андалусия) қозиси бўлган. Унинг “Баҳимат ул-мажолит”, “Ал-истиоб”, “Ат-тамҳид ламма филмуваттаъ минал-маоний”, “Жомеъу баён ул-илм ва фазл”, “Ал-мухтор фи зикрил-хитоти вал осор” ва бошқа асарлари машҳур.

Абдулвалид Муҳаммад ибн Рушд (милодий 1126—1198) ҳам Куртубада туғилиб, камолга етган улуғ олим ва табиб. Анча йиллар қозилик қилган, саройда табиб бўлиб ишлаган. Тибга доир етти жилдли қомусий асар ёзган.

Умавийлар султони Ҳишом ибн Абдурахмон тахтга чиққанида (ҳижрий 172 йил) ҳали ёш, уйланмаган эди. Оила қуриш истаги туғилиб,

ЯХШИЛИК ҲАМ, ЁМОНЛИК ҲАМ АЛЛОҲДАН

Биз мусулмонларга “Яхшилик ҳам, ёмонлик ҳам Аллоҳдандир” деб ишониш фарз. Имом Раббоний (раҳматуллоҳи алайҳ) “Мактубот” китобида ёзадилар: “Эй фарзанд, содир бўлган ва бўлажак воқеаларнинг ҳаммаси Аллоҳ таолонинг иродаси билан ва Унинг феъли билан собит бўлган ва бўлади. Агар бўлиб ўтган воқеаларнинг Аллоҳнинг хоҳиши билан бўлганига ишониб, унга рози бўлсангиз, ҳақиқий мўминсиз”.

Аллоҳ таолонинг ҳар бир феъли ҳикматдан ва бандага маслаҳатдан холи эмас.

Ҳадиси қудсийда айтилади: “Ким Менинг қазоимга — хоҳишимга рози бўлмаса ва Менинг балоларимга сабр қилмаса, ўзига Мендан бошқа Рабб изласин ва Менинг осмоним остидан чиқиб кетсин”.

Бирор дўстимиз илтимосимизни бажармаса, “Бир марта ҳожатим тушган эди, раво қилмади”, деймиз. “Мени тўйига, зиёфатига айтмади”, “ёрдам қилмади”, деб саломлашмаймиз. Биз мўминлар бир манфаат топшиш, ҳожат равоси ёки зиёфату тўйларга айтиш учун эмас, фақатгина Аллоҳ таолонинг розилиги учун биродар эмасмизми?

Оғриқли бир ҳолат: баъзи мўминлар учрашиб қолишса, дарров бошқа бир мўминнинг гийбати билан машғул бўлишади.

Аллоҳ таоло Қуръони каримда: “Албатта, мўминлар биродардирлар. Бас, биродарларингиз ўрталарини ислоҳ қилинлар”, деб марҳамат қилган. Бир мўмин иккинчи мўминни ҳурмат қилиши лозим. Ва агар бир кишидан сизга ёқмайдиган сўз

ёки феъл содир бўлса ва у киши сиздан ёши улуғроқ бўлса: “Бу киши мендан ёши улуғроқ, демак, мендан кўра Раббимга кўпроқ ибодат қилган ва менинг Раббимга у ҳам сиғиняпти” деб, агар сиздан ёшроқ бўлса: “Бу киши мендан ёшроқ, демак, Раббимга мендан кўра камроқ гуноҳ қилган ва менинг Раббимга у ҳам сиғиняпти”, деб ўртамаздаги алоқани яхшилашимиз керак.

Парвардигоро, биз Сенинг ҳар бир феълингдан розимиз, фазлингдан умидворимиз. Адлингдан қўрқамиз. Бизларни Ўзинг рози бўладиган ишларга муносибу муяссар қилгин. Омин...

**Суннатуллоҳ
АБДУЛБОСИТ Ўғли,**

*Пскент тумани “Собирхон
ота” жомеъ масжиди имоми*

ўзига муносиб келин излаб, номзодларга Қуръонни ёд олганлик шартини қўйди. Шунда Қуртубанинг ўзидан етти юз йигирма нафар қория қиз чиқди. Кейин султон иккинчи шартни қўйишга мажбур бўлди: бўлажак турмуш ўртоғи Имом Моликнинг “Мувавто” ҳадис китобини ёд билиши керак. Шунда ҳам келинликка номзодлар камайди. Қуртубада беш юз нафар қиз Қуръони каримни ҳам, “Мувавто”ни ҳам тўла ёд олган, фикҳдан яхши хабардор бўлган экан.

Қуртубанинг Ислом ҳазорасига, жаҳон сивилizatсиясига қўшган ҳиссаси фақат шу эмас. Келинг, яхшиси, бу ҳақда Фарб олимларининг ўзлари нима дейишганига бир кулоқ солайлик:

Густав Лубон бундай ёзади: “Оврупа Ислом олимларининг асарлари билан Ишбиллийа (Севилия), Қуртуба (Кордова), Фарнота (Гранада) шаҳарларидаги масжидлардан таралган илм туйфалигина танишишга муяссар бўлди”. Мсье Ренон дейди: “Албатта, Сан Тома фалсафада Ибн Рушдга қарздор”. Шарқшунос олим Седийо айтади: “Ўрта аср ҳазораси байроғини мусулмон-

ларнинг ўзлари кўтариб, шимол қабилаларининг Оврупани титратган варварлигини мағлуб этди... Улар ўзлари эришган маърифат хазиналари олдида тўхтаб қолмадилар, балки кенгайттирдилар, табиатни ўрганиш учун янги эшикларни очдилар”. Бу фикрларни Оврупа шоирларидан бирининг куйидаги сатрлари яхши хотималайди:

“Кириб борди зир титратиб
Оврупанинг фаҳш тўлган кучоқларига,
Жоҳиллик ин қурган пучмоқларига
Қуртубадан янграган азон...”

Қуртубадаги улкан жомеъ масжидида бугун азон айтилмайди. Испан салибчилари уни насроний черковига айлантиришган, юксак минорасига кўнғироқлар осилган. Аммо Қуртубада янги очилган кичик-кичик масжидларда яна азон садолари янграй бошлади. Чунки Испаниядаги беш юз мингдан зиёд мусулмоннинг аксар қисми Қуртубада истиқомат қилади. Уларнинг адади йил сайин ортиб борапти.

Аҳмад МУҲАММАД

Биз тўйларни яхши кўраемиз. Тўйларда қариндош-уруғ, кўни-қўшни билан бирга хурсандчилик қиламиз. Яқинлар яхши ният билан тўёнлар олиб келади. Тўй эгасига ҳар ким кўлидан келганича ёрдам беради: кимдир моддий, кимдир маънавий. Ҳатто осмонда учаётган қуш ҳам патидан биттасини ташлаб, тўй бўлаётган хонадонга ёрдам берармиш. Майли, буниси бир матал бўлсин, аммо воқеълик шуки, ўзбекона тўйларни ўтказиш осон эмас. Хоразмда ўғил уйлантириш, Тошкентда қиз узатиш қийин, деган гапларда жон бор.

Бир куни Чорсу бозорига тушдим. Қарзини сўраётган одамга

ТЎЙДАН ЧИҚҚАН ОДАМ

қарздорнинг: «Тўйдан чиққан одамман», деган узрхоҳини эшитиб қолдим.

Тўйдан чиққан одам... Ким у?

Унга нима бўлдики, қарзини узолмай паришон?

Тўйдан чиққан одамнинг ҳолини тасаввур қилиш учун хаёлимда шундай саволлар кезинди. Қиз узатган ота бир неча ой қарзга ботиб юрадигандек, тўйдан чиққан одамнинг уйдаги шўрлик қора қозон бир неча ой гўштнинг таъмидан бебахра қоладигандек, тўй берган хонадонда гўё хурсандчиликларидан сўнг сиқилиш, асаббузарлик ва касалвандлик кунлари бошландигандек кўринди менга.

Шу боис, кимўзарга сарпою тоғора сонини кўпайтириш ўрнига сихат-саломатлик хусусида ўйлаш тўғри эмасми? Тахмон-тахмон кўрпа-ёстик, қозон-товоқ, кийим-кечак ва шунга ўхшаш лаш-лушларни кўз-кўз қилиш ўрнига, фарзандларга салом бериш одобини ўргатиш фойдалироқ бўлмайдими? Гуёки бу дунёда икки юз йил яшайдигандек келин-куёв учун минг турли сарполар қилинади. Икки йил ўтар-ўтмай бу сарполар урфдан

қолиб, қиймати бир чақа бўлиб қолади.

Расулulloҳ (соллаллоҳу алайҳи ва саллам) никоҳда маҳрнинг енгил бўлиши хайрли эканини айтганлар. Бир темир узук ёки Қуръондан ёд олган суралари эвазига никоҳ қилинган саҳобалар (розийаллоҳу анҳум) ўтишган. Халифа Ҳазрати Умарга (розийаллоҳу анҳу) саҳобалардан бири ўз қизларини турмушга узатиш шарт билан омонатга қолдириб: «Агар яхши йигит бўлса, оёқ кийимининг боғичини маҳр учун берса ҳам бўлади», деган мазмунда васият этгани ривоят қилинади.

Тўйда исрофгарчилик бўлмагани яхши. Унинг тартибли, уриш-жанжалсиз ўтиши тўй соҳибига боғлиқ. «Кўй семизи — кўйчидан, тўй тамизи — тўйчидан», деган нақл бор.

Ўйлаб кўрайлик, бизга нима бўлди? Гоҳида тирикчиликдан нолиб юраемиз. Иқтисод танглигидан шикоят қиламиз. Аммо мол-ҳол сотиладими ёки бола-чақа ризқидан қирқилладими ёхуд қарз олинади-ми — барибир данғиллама тўй қилмасак, кўнглимиз жойига тушмайди. Ўринли-ўринсиз чиранишлар бўлади. Аслида, кўрпага қараб оёқ узатилгани яхши-ку.

Никоҳ тўйи наслни давом эттириш ниятида оила кураётган ёшларнинг азму муҳаббатини элга маълум қилишнинг гўзал бир шаклидир. Расулulloҳ (соллаллоҳу алайҳи ва саллам): «Бир кўй сўйиб бўлса ҳам, тўй қилинган», деганлар. Шу ўғитга амал қилайлик.

Елкаси қисилган, чўпдай озгин, изғиринли қишда юпун кийинган, юзлари сўлгин эй биродарим, эй «тўйдан чиққан одам», сизга не бўлди?..

Баҳодир НУРМУҲАММАД

* * *

Кўп хоҳолаб кулаверма. Зеро, бу иш қалбни ўлдиради. Доимо оҳиста юр, юмушларда шошма-шошарлик қилакўрма. Ортингдан чақирган кишига жавоб берма, чунки молларнигина ортиндан чақирадилар. Сўзлаган вақтингда қичқириб гапирма, овозингни баланд қилма, ўзингни босиқ тут, кам ҳаракат қил.

* * *

Одамларнинг хатоларига эргашма. Уларнинг тўғри ишларига эргаш. Агарда бирорта одамнинг ёмон ишини билсанг, унга уни эслатма, балки ундан яхшилиқ иста ва унга яхшилиқни эслат. Уни фақат диний томонидангина гапир. Агарда диний йўлда хатога йўл қўяётган бўлса, уни одамларга айт, токи улар унга эргашмасинлар ва ундан эҳтиёт бўлсинлар.

Имом Абу Ҳанифа

* * *

Бу кун ҳар бир мусулмон ўз ҳолига, кўринишига, қиёфасига, кийимига, феъл-атворида, сўзига, ишига жуда диққат этмоғи, эътибор кўрсатмоғи, ёмон таассурот уйғотмоқдан шиддат билан қочмоғи лозимки, узоқдан уни кўрганлар, ундан газабланиб, нафратланиб, Исломдан узоқлашмасинлар!

Маҳмуд Асғад Жўшон

* * *

Меъдага борган ҳар бир таом бармоқ учларига, терилар ва сочларга, вужуднинг ҳар бир зарраси ва ҳужайраларига етиб боради. Худди шундай, қалбга кирган нарсалар ҳам руҳнинг барча нуқталарини айланиб чиқади. Озиқ-овқатлар меъдага оғиздан кириб боради. Руҳнинг меъдаси қалбдир. Қалб ва виждон ўлчови эса ҳақиқатларни ўрталикда намоён қилувчи энг ростгўй гувоҳлардир.

**Муҳаммад Нуруллоҳ
Сайдо ал-Жазарий**

Инсонлар энгил санайдиган,
аслида сақланишлари вожиб бўлган

ҲАРОМ НАРСАЛАР

Аллоҳ таолога ҳамду санолар ва Пайғамбаримиз Муҳаммадга саловат ва саломлар бўлсин.

Аллоҳ субҳанаҳу ва таоло фарзларни буюрди, уларни зое қилиш мумкин эмас, чегараларни белгилади, улардан ўтиш жоиз эмас ва баъзи нарсаларни ҳаром қилди, уларни энгил санаш мумкин эмас. Пайғамбаримиз Муҳаммад (алайҳиссалом) айтганлар: “Аллоҳ китобида нимани ҳалол қилган бўлса, у ҳалолдир ва нимадан сукут қилган бўлса, у илтифотдир, Аллоҳдан илтифотни қабул қилинганлар, чунки Аллоҳ унутувчи эмас”. Сўнг: “**Раббинг унутувчи эмас**” оятини ўқидилар”.

Ҳаром нарсалар Аллоҳнинг чегараларидир: “**Булар Аллоҳнинг чегараларидир. Бас, уларга яқинлашманглар!**” (Бақара, 187). Аллоҳнинг чегараларини бузиб, ҳаром нарсаларни қилиб юрган кишиларни огоҳлантирувчи шундай оят бор: “**Ким Аллоҳга ва унинг Пайғамбарига итоатсизлик қилиб, Аллоҳ белгилаб қўйган чегараларидан ўтса, (Аллоҳ) уни абадий қоладиган жойи — дўзахга киргизади. Ва унинг учун хор қилгувчи азоб бордир**” (Нисо, 14).

Расулulloҳ шундай марҳамат қиладилар: “Сизларни нимадан қайтарсам, ундан сақланинганлар ва нима нарсага буюрсам, уни қодир бўлганингизча қилинганлар” (Муслим ривояти).

Аллоҳ жалла ва аъло хоҳлаган нарсасини ҳукм қилади, хоҳлаган нарсасини ҳаром ёки ҳалол қилади. Унинг ҳукмини Ўзгартирувчи йўқдир. Биз бандалар Аллоҳнинг ҳукмларига рози бўлиб, унга сўзсиз таслим бўлишимиз лозим. Ҳалол ёки ҳаром қилиш ёлғиз Аллоҳнинг ҳаққидир. Ким менинг ҳам ҳаққим бор деса ёки Аллоҳдан бошқага мумкин деса, кофирдир. Илмсиз ҳолда бу ҳалол, бу ҳаром дейдиган кимсаларга Қуръонда қаттиқ қўрқитишлар бор: “Аллоҳ шаънига ёлғон тўқиш учун (яъни, Аллоҳ буюрмаган ҳукмларни Аллоҳники дейиш учун) тилларингиз-

га келган ёлғонни гапириб: “Бу ҳалол, бу ҳаром”, деяверманглар!” (Наҳл, 116).

Қатъий ҳаром нарсаларни Аллоҳ таоло Қуръонда, Пайғамбар (алайҳиссалом) ҳадисларида баён қилганлар. Қуръони каримда марҳамат қилинади: “**Айтинг: “Келинганлар, Парвардигорингиз сизларга ҳаром қилган нарсаларни тиловат қилиб берай. У Зотга бирон нарсани шерик қилманг, ота-онага яхшилик қилинг, болаларингизни камбағалликдан (қўрқиб) ўлдирманг**” (Анъом, 151).

Пайғамбар (алайҳиссалом) айтганлар: “Аллоҳ маст қилувчи ичимлик, ўлакса, тўнғиз ва бутларнинг савдосини ҳаром қилди” (Абу Довуд ривояти).

“Аллоҳ бирор нарсани ҳаром қилса, унинг пулини ҳам ҳаром қилган” (Дорақутний ривояти).

Ейиш ҳаром бўлган нарсалар ҳақида Қуръонда шундай оят келган: “Сизларга ўлакса, қон, тўнғиз гўшти, Аллоҳдан бошқа бировнинг йўлида сўйилган нарса, бўғилиб ўлган, уриб ўлдирилган, баланд жойдан кулаб ўлган, бошқа бирон ҳайвон билан сузишиб ўлган ва йиртқич ҳайвон тишлаб ўлдирилган жониворлар ҳаром қилинди. Магар бу жониворларни жони чиқмасдан туриб сўйиб юборишга улгурган бўлсангиз, ҳалолдир. Яна бутларга атаб сўйилган ҳайвонлар гўштини истеъмол қилиш ва (фол) чўплардан қисматингизни сўрашингиз ҳам сизларга ҳаром қилинди” (Моид, 3).

Никоҳи ҳаром қилинганлар ҳақида: “Сизлар учун оналарингиз, қизларингиз, опа-сингилларингиз, аммаларингиз, холаларингиз, ака-укаларингизнинг қизлари, опа-сингилларингизнинг қизлари, эмизган опаларингиз, эмишган опа-сингилларингиз, қайноналарингиз — мана шу санаб ўтилган аёлларга уйланиш ҳаром қилинган” (Нисо, 23).

Судхўрликнинг ҳаромлиги ҳақида: “Аллоҳ олди-сотдини ҳалол, судхўрликни ҳаром қилган” (Бақара, 275).

Аллоҳ бандаларига меҳрибон зотдир. Тур-

ли-туман ҳамда сон-саноқсиз яхшиликлари ҳалол қилган. **“Эй одамлар, ердаги ҳалол-пок нарсалардан энглари”** (Бақара, 168). Ким манъ этилган нарсани Аллоҳ учун тарк қилса, эвазига Аллоҳ ундан ҳам яхшисини беради ва қалбида имон лаззатини туяди. Ни-фоқ аҳли ўткинчи роҳатни деб ҳаромга қадам қўйгани учун абадий аламли ва хорли азобга дучор бўлади.

АЛЛОҲГА ШИРК КЕЛТИРИШ

Ҳаром нарсаларнинг энг каттаси, шубҳасиз, Аллоҳга ширк келтиришдир. Абу Бакр Сиддиқ (розийаллоҳу анҳу) ривоят қилган ҳадисда Пайғамбаримиз (алайҳиссалом): “Энг катта гуноҳ ҳақида сизларга хабар берайми?” деб уч мартаба сўрадилар. Саҳобалар: “Ҳа, хабар беринг, ё Расулуллоҳ”, дейишди. Шунда Расулуллоҳ: “Аллоҳга ширк келтириш...” дедилар (*Муттафақун алайҳ*).

Аллоҳ таоло ширкдан бошқа гуноҳларни кечирishi мумкин, аммо ширкни кечирмайди. **“Албатта, Аллоҳ ўзига** (бирон нарсанинг) **шерик қилинишини кечирмас. Шундан бошқа гуноҳларни ўзи хоҳлаган бандалари учун кечирур”** (*Нисо, 48*).

Ислом миллатидан чиқарадиган катта ширклар бор, уни қилган одам агар шу ҳолатида ўлса, дўзахда абадий қолади. Кўпгина мусулмонлар орасида тарқаган ширклардан қуйидагилардир:

1. **Қабрларга сиғиниш.** Вафот этиб кетган авлиёлар ҳожатларни қондириб, ғам-ташвишларни кетказди, деб эътиқод қилиб, улардан ёрдам, мадад ва қўллаб-қувватлашни сўраш. Аллоҳ таоло айтган: **“Раббингиз сизни фақат унинг ўзигагина ибодат қилишингизга амр қилди”**.

Баъзи қабрпарастлар қабрларни тавоф қилишади, юзларини суриб, остонасини ўпишади, қабр олдида бўйинларини эгиб, ўзларини хор тутиб, тазарруъ билан ёлвориб, талаб ва ҳожатларини сўрашади. Аллоҳ таолодангина сўраладиган нарсаларни, яъни, беморлар дардларига шифони, фарзандсизлар фарзанд талабларини, қарздорлар қарзидан қутулишни ва ҳоказо ишларни қабрлардан сўрашади. Аллоҳ таоло марҳамат қилади: **“Аллоҳни қўйиб, қиёмат кунигача ҳам (дуони) ижобат қила олмайдиган бутларга дуо-илтижо қиладиган кимсадан ҳам адашганроқ ким бор?! Ҳолбуки, улар ўша (мушрикларнинг) дуоларидан ғофилдирлар”** (*Аҳқоф, 5*).

2. **Аллоҳдан бошқага назр қилиш ва Аллоҳдан бошқа учун қурбонлик сўйиш** ҳам ширкнинг турларидандир. Аллоҳ таоло марҳамат этади: **“Раббингиз учунгина намоз ўқинг ва қурбонлик қилинг”** (*Кавсар, 2*), яъни, Аллоҳ учун ва Аллоҳнинг номи билан сўйинг. Ҳадисда бундай келган: “Ким Аллоҳдан бошқа учун қурбонлик қилса, Аллоҳнинг лаънати бўлсин” (*Муслим ривояти*).

Аллоҳдан бошқа учун ва Аллоҳдан бошқанинг номи билан сўйилган жонлиқ гўшти-ни ейиш ҳаромдир. Бизнинг асримизда мазорларга, хўжайинларга атаб жонлиқ сўйиш ҳам шулар жумласидандир. Аллоҳнинг ўзи тўғри йўлга йўлласин!

АЛЛОҲ ҲАРОМ ҚИЛГАН НАРСАНИ ҲАЛОЛ ҚИЛИШ, АЛЛОҲ ҲАЛОЛ ҚИЛГАН НАРСАНИ ҲАРОМ ҚИЛИШ

Ёки Аллоҳдан бошқа бирон кимса бу насада ҳаққа эга деб ва ёки жоҳилий ҳукм ва қонунларга рози бўлиб, ўз ихтиёри билан ҳукм юритиш ва буни ҳалол санаб жоиз деб эътиқод қилиш. Аллоҳ азза ва жалла бу катта куфр-ни зикр қилиб, шундай деган: **“Улар Аллоҳни қўйиб ўзларининг донишмандларини ва роҳибларини Рабб қилиб олдилар”** (*Тавба, 31*).

Адий ибн Хотим Пайғамбардан (алайҳиссалом) ушбу оятни эшитганида: “Ахир улар уларга ибодат қилмас эдилар”, деди. Расулуллоҳ дедилар: “Тўғри, лекин уларга Аллоҳ ҳаром қилган нарсани ҳалол қилиб беришса, ҳалол дейишарди ва Аллоҳ ҳалол қилган нарсани ҳаром қилиб беришса, ҳаром дейишарди, мана шу уларга бўлган ибодатларидир” (*Байҳақий ривояти*).

Аллоҳ таоло мушрикларни сифатлаб бундай деди: **“Аллоҳ ва унинг Расули ҳаром деган нарсани ҳаром деб билмайдилар, ҳақ (яъни, Ислом) динига эътиқод қилмайдилар”** (*Тавба, 29*). Яна Аллоҳнинг сўзи: **“Айтинг, хабар берингиз-чи (эй мушриклар), Аллоҳ Сизлар учун нозил қилган ризқдан (айримларини) ҳаром, (айримларини) ҳалол қилиб олдингиз. Айтинг: (бундай қилишга) Аллоҳ Сизларга изн бердими ёки Аллоҳ шаънига бўҳтон қилмоқдамисизлар?!”** (*Юнус, 59*).

(*Давоми келгуси сонда*)

Камолиддин ИНОЯТУЛЛОҲ
таржимаси

Хурматли “Ҳидоят” журнал таҳририят ходимлари!

Шу кунларда одамлар орасида Танзанияда туғилган ғаройиб бир бола ҳақида хабар тарқалди. Эшитишимча, ўзи бошқа миллатдан ва бошқа дин вакили бўлишига қарамай, бир ёшга тўлар-тўлмаб араб тилида, бунинг устига, Қуръони карим оятлари билан гапира бошлабди. Шу хабар ростми? Сизларда бу ҳақда бирон маълумот бўлса, етказсаларингиз.

АБДУРАҲИМ,

Тошкент шаҳар Ал-Хоразмий мавзеи.

Дарҳақиқат, Тошкентда яқиндан бери шу гап юриб қолди. Тасвири туширилган видеотасма ё сидиайланаларни томоша қилганлар ҳам бор. Журналимиз ўқувчисининг хати туртки бўлиб, интернет (халқаро алоқа) саҳифаларига кирдик. Ниҳоят, Русия сайтларидан бирида ушбу бола ҳақидаги маълумотга дуч келдик. Ўшани бир оз қисқартириб таржима қилган ҳолда ҳукмингизга ҳавола қилмоқдамиз.

ТИЛИ ОЯТ БИЛАН ЧИҚҚАН ЧАҚАЛОҚ

* * *

Шариф Ид исмли бу бола 1993 йили Шимолий Танзани-янинг Аруша деган шаҳрида насроний-католик динига эътиқод қилувчи ота-онадан туғилган. Икки ойлик чоғида онаси-ни эммай қўйган. Бир неча ой-дан кейин эса, муқаддас Қуръони каримдан оятлар ўқий бошлаган. Яна қайси тилда денг! Араб тилида! У пайтда болаларининг арабча гапираётганини билмаган ота-она ўзларини йўқотиб қўйишди ва, боланинг ичига жин кириб олмадимикан, деган хавотирда дуо ўқиб қўйсин деб руҳонийларини (пасторни) олиб келишди. Аммо ғаройиб ҳодисалар давом этаверди.

Орадан бирмунча вақт ўтиб, Арушанинг яқин атрофида яшовчи мусулмонлар боланинг “ғалати нутқи”ни таниб қолишди ва ота-онасига у шунчаки арабча сўзларни эмас, балки мусулмонларнинг Муқаддас Китобидан оятларни гапираётганини тушунтиришди. Бу хабардан насроний ота-она даҳшатга тушишди. Чунки чақалоқ ўғиллари арабчада: “Эй одамлар, тавба қилинглар, тавбаларингизни Аллоҳ қабул қилади!” деяётган эди.

Аввал акаси, кейинроқ ота-онаси ҳам Ислom динини қабул қилишди. 1997 йили отаси ва-фот этди.

Ўзи ҳеч қаерда ўқимаган, аммо араб, фаранг, инглиз, ита-лиён ва ўзининг суахили тилла-рида бемалол гапиради. Баъзан

Шарифнинг ўзи ҳам бўлаётган бу ҳодисалардан ҳайрон. Бунинг устига, унда фавқулодда қоби-лияти — биринчи марта эшитган тилида ҳам гаплаша олиш қоби-лияти пайдо бўлган. “Конгога борганимда, маҳаллий аҳоли-нинг лингала тилида сўзлаша-ётганларини эшитдим. Ажабки, мен бу тилни илгари ҳеч эшит-маган бўлсам-да, унда бемалол гаплаша олишимни тушундим”, дейди Шариф.

Шариф Ид тўрт ёшидан бошлаб Танзания, Кения, Франция, Англия ва бошқа қўш-ни мамлакатларда одамларни Ислomга даъват қилади. Майдон-ларга, стадионларга минглаб, баъзан ўн минглаб одам тўпла-нади. Ислomни қабул қилаёт-ганлар сони кундан-кунга ор-тиб бораётир.

www.islam.r2.ru

* * *

Ушбу маълумотларга таҳририятдан шуни қўшимча қиламизки, бугун ёши ўн иккига бориб қолган Шариф Иднинг ҳозирги ҳаёти ва фаолияти ҳақида бошқа хабар учратмадик. Ислom уламоларининг бу бола ҳақидаги фикрларини ҳам ахтариб кўрдик, ҳозирча топил-мади. Лекин нима бўлганида ҳам, мутлақо бошқа динга эътиқод қилувчи ва бошқа тилда сўзлашувчи оилада туғилган боланинг бир ёшидан арабчада (!) Қуръони карим оятларини (!) айтиб тили чиқиши унча-мунча ҳодиса эмаслиги аниқ.

Иншааллоҳ, келгусида бу мавзуга яна қайтамиз.

АНДИЗ

Қора ва сариқ андиз шифобахш хусусиятга эга бўлиб, илдизи ва поясидан табобатда кенг фойдаланилади. Унинг таркибида галенин, алонтол, инулин каби фойдали моддалар, Е дармондориси, сирка кислота-лар, эфир мойлари бор.

Ибн Сино андизга “Инсон тана фаолиятини тетиклаштирувчи, юрак қувватини мустақкамловчи, кайфиятни кўтарувчи, бош оғригини, диққинафасликни даволовчи ҳамда гижжаларни туширувчи энг кучли дори”, дея таъриф берган. Бўгин оғриги, эт узилиши, беланги, шишларни даволашда, шунингдек, балғам кўчирувчи, сийдик ва ел ҳайдовчи омил сифатида тавсия этган.

Халқ табобатида андиздан иситма туширишда, бош оғриги, қуёнчиқ, юрак безовталиги, ошқозон-ичак йўллари касалликлари, буйрак ва нафас йўлларининг шамоллаши ҳамда қўтир, экзема, яраларни даволашда фойдаланилади. Халқимиз орасида “Андиз бор жойда от ўлмас, бемор бўлмас”, деб бежиз айтмаган.

Маслаҳатлар

1. Андиз ширасига баробар миқдорда асал қўшиб, йўтал ва бронхиал диққинафасликда (астмада) ялаб юрилади.

2. Андиздан дамлама тайёрлаш учун усти ёпиладиган идишга бир чой қошиқ май-

даланган андиз солиб, устидан бир истикон (200 гр) қайноқ сув қуйилади ва дамлаб қўйилади. Сўнг докадан сузиб, кунига тўрт маҳал овқатдан 20 дақиқа олдин чорак истикондан (50 гр) ичилади.

Андиз қайнатмани тайёрлашда ҳам усти ёпиладиган идишга бир истикон сув қуйилади. 20 гр. андиз солиниб, бир оз қайнатилади ва тўрт соат давомида дамланади. Совугач, докадан ўтказиб, овқатдан 20 дақиқа олдин бир ош қошиқдан ичилади.

3. Тери касалликларини даволашда 1 литр сувга 100 гр. андиз солиб қайнатилади ва тўрт соат дамланади. Сўнг докадан сузиб, яра, экзема ёки қўтир бўлган ерлар кунига бир неча марта ювилади ва докани хўллаб, ўша жой боғланади.

4. Андиз яна модда алмашинуви бузилиши, бод, оғриқли ҳайз кўриш, қон босими, сил, жигар, асаб касалликлари, қандли диабетда ҳам фойда беради.

Эслатма

1. Ҳомиладор аёллар ҳамда буйраги носоғ беморларга андиз тавсия этилмайди.

2. Андизни кўп истеъмол қилиш зарарли, айниқса, иссиқ мизожли кишилар эҳтиёт бўлишлари керак.

Сафар МУҲАММАД

* * *

Таом истеъмол қилаётган пайтда ҳар бир аъзо бир иш билан банд бўлур. Дил ҳам бу пайтда зикр билан машгул бўлур. Лекин бу вақтда дил “Аллоҳ!” ёки “Ла илаҳа иллаллоҳ” зикрини эмас, балки дастурхондаги неъматни берувчи Аллоҳ таолони мушоҳада этур. Дил сабабдан мусаббибга келур. Аллоҳнинг Раззоқлигини мушоҳада этур. Мана шу ҳолат зикр ҳисобланади. Шундайлар ҳам борки, ўнг қўли билан таом ейди, чап қўли билан эса тасбеҳ ўгиради. Бу иш манманлик, кибр, шуҳратпарастлик, фирибгарлик ҳисобланади.

Мавлоно Ориф Деггароний

* * *

Киши ўзининг ҳаракат, сукунат, уйқу ва уйғоқлик ҳолатларини назорат қилсин. Токи узоқ ҳаракат натижасида (қориндаги овқат) чайқалмасин ҳамда ҳазм бўлгач, узоқ вақт ҳаракатсиз қолиш туфайли (овқат) етилмай ҳам қолмасин. Уйғоқлик ҳаракат каби, уйқу сукунат кабилар. Ҳазабланиш ҳам, (беҳад) шодланиш ҳам шунга ўхшашидир. Чунки ғазабланган кайфиятга иссиқ овқат зарарли, ғамгини куруқ овқат зарарлидир.

Шунингдек, қаттиқ хафа ёки беҳад шод вақтида совуқ табиатли овқат зарарли. Сукунатда кўп овқатланиш ва кўп ҳаракатда оз ейиш ҳам зарарли.

Абу Али ибн Сино

* * *

Мусулмонлик, Ислому, имон буюк бир неъматдир. Имон-эътиқодсиз кимсани бу дунёдаги синовлар еб ҳалок қилиши ҳеч гап эмас. Бироқ имони, амали бор мўмин: “Иншааллоҳ, бу синовлар ўтиб кетади, бу менинг гуноҳларим кечирилишига, оқибат-охиратим хайрли бўлишига сабабдир...” дея ўзига тасалли бериб, хотиржам бўлади. Имонсиз-чи? Ҳаётнинг бу каби зарбаларига бардош беролмай ё ақлдан озади, ёки ўз жонига қасд қилади. Аллоҳ асрасин.

Умар Форук Сайдо ал-Жазарий

ДИМОҒИМГА ЖАННАТ БЎЙИ КЕЛГАНДАЙ БЎЛДИ

(Давоми. Бошланиши 4-бетда)

Сулаймон Боқирғонийда бир байт бор:

**Сенинг дардинг менга
дармондин ортиқ,
Сенга қул бўлмоқлик
султондин ортиқ.**

Фақат, бундан ибратланиш керак.

* * *

Пайғамбаримиз (соллаллоҳу алайҳи ва саллам), одам яхши ҳаж қилган бўлса, унинг мукофоти жаннатдир, деб башорат қилганлар. Бунинг аломати қанақа? Уламоларимиз айтадилар: ҳаждан қайтган ҳожининг феъл-атворида, хатти-ҳаракатларида яхши ўзгаришлар бўлиши керак. Кўнгли юмшоқ, ибодатлари бекаму кўст, ҳаромдан парҳезкор, қисқаси, Аллоҳнинг розилигини истаб ҳолис яхши амаллар қилдиган инсонга айлансагина, ҳажни қабул бўлар экан.

**Анвар ҳожи МУҲАММАД
ЗУФАР ЁҒЛИ,
Тошкент ш.,**

Чигатой-Оқтепа маҳалла:

— Набий (соллаллоҳу алайҳи ва саллам): “Ҳажнинг машаққати бор”, деб марҳамат қилганлар. Ҳаж амалларини мен роҳатли машаққат билан ўтадим.

Отам Муҳаммад Зуфар ёғли ҳаётликларида бу ибодатни адо этолмай, аммо унинг ишқида куйиб, Тилла Шайх жомеъ масжидида ҳайит намозини ўқиб туриб Яратганга омонатларини топширган эдилар. Алҳамдулиллаҳ, Каъбатуллоҳга бориб, ота-онам ҳақларига дуо қилиш бахтига эришдим.

Макка шаҳрида бутун дунёдан келган мусулмонлар жам бўлганини кўриб, ақлим шошиб қолди. Барчаси Каъбатуллоҳни, Пайғамбаримизнинг равзаларини зиёрат қилишга ошиқади. Бу ҳолни ҳаяжонсиз, кўзда севинч

ёшисиз кузатиш мумкин эмас. Ҳақиқатдан ҳам бутун инсоният бу шарафли заминга юзлашаётганининг ўзида қанча-қанча ҳикмат туяди. Сабоқ, ибрат олади. Айниқса, Минода шайтони лаъинга тош отишга борганимизда мусулмонларнинг иблисга нафрати, Аллоҳга муҳаббати мени лол этди, хотирамда бир умрга муҳрланиб қолди.

**Рамзиддин ҳожи
САБРИДДИН ЁҒЛИ, Тошкент,
Мирза Ғолиб маҳалла:**

— Каъбатуллоҳ ёнидаги замзам сувидан тўйиб-тўйиб ичмаган ҳожи йўқ. Бир жума куни Судайсий домланинг насиҳатларини эшитиб, кўзларда ёш айланди. Қалбларимиз сел бўлиб оқди. Холис дуо кучли таъсир этишини, ижобат бўлишини кўрдим. Судайсий домла ёмғир сўраган эди, Аллоҳ берди...

Отам Сабриддин ҳожи 95 ёшларида, онам Муаззам ҳожи она 85 ёшларида бу улуг ибодатни адо этишган. Ушанда мен ҳам ҳаж ибодатини бажараман деб ҳолис ният қилган эдим. Аллоҳнинг марҳамати билан олтмиш ёшда уни адо этишга муваффақ бўлдим.

**Тўлқинбой ҳожи
НИЗОМИДДИН ЁҒЛИ:**

— Абу Хурайрадан (розийаллоҳу анҳу) ривоят қилинган ҳадиси шарифда Расулуллоҳ (соллаллоҳу алайҳи ва саллам) марҳамат қиладилар: “Мабрур ҳаж дунё ва ундаги ҳамма нарсадан яхшироқдир. Бир мабрур ҳажнинг мукофоти жаннатдир”. Қандай хушхабар! Буни фақат ҳаж арконларини астойдил адо этиб, бу муаззам тупроқларда кўпроқ ибодат билан машғул бўлган бандасигина теран ҳис қилар экан. Алҳамдулиллаҳ, мен ҳам шу саодатга мушарраф бўлиб, Маккаи

мукаррама, Мадинаи мунаввара шаҳарларидан унутилмас таассуротлар билан қайтдим. Фикр-онгимда ажиб бир ҳол юз берди. Намозларни хушў ва ҳузў билан ўзгача бир руҳда адо этдим. Қалбимда ибодатга ҳарислик, кучқувват жўш урди. Бошқаларда ҳам шу ҳолни кузатдим. Меҳмонхонамизга ҳар куни тунги соат учдан ўн беш минут ўтганида Каъбатуллоҳга олиб борадиган биринчи автобус келганида, ҳожилар Ҳарамга бориш учун шундай шошилишар эдики...

Кунлардан бир куни пешин вақтида Каъбатуллоҳ олдида намоз ўқишни Аллоҳдан сўраб йўлга тушдик. Аммо одам гавжум, олдга силжиш қийин эди. Пешинга азон чақирилганида мен Қирол Абдулазиз дарвозаси олдида сафга турдим. Сал ўтмай уч саф олдинга тобутда марҳум келтириб қўйилди. Пешин намози адо этилгач, тобутнинг бир чеккасини елкамга кўйиб, тўғри Каъбатуллоҳ олдида бордик. Жаноза намози шу ерда ўқилар экан. Каъбатуллоҳга йиғлаб ёпишиб дуо қилар эканман, ундан шундай ажиб ҳид келар эдики, у бу дунёнинг хиди эмас, димоғимга жаннат бўйини олиб келгандай бўлди...

**Вафо ФАЙЗУЛЛОҲ,
Азамат ЗАРИФ
ёзиб олди**

Тузатиш

Журналимизнинг 2004 йилги 10-сонида босилган “Дунё ва охират чорраҳасида” мақоласи (19-бет) иккинчи устун, иккинчи хатбоши 11-қатордаги “Бир олим одам...” деб бошландиган жумла “Бир оми одам...” деб тўғрилаб ўқилсин. Ушбу хатога ва бошқа камчиликларимизга эътибор қаратиб, бизга хат йўллаган марғилонлик ўқувчиларимизга миннатдорлик изҳор қиламиз.

Тахририят